

Eurotop 1997

Evaluatie van het politieoptreden

**Driehoeksoverleg Gemeente Amsterdam
november 1997**

Inhoudsopgave

Deel I: De evaluatie	1
Hoofdstuk 1 Inleiding	3
Hoofdstuk 2 De voorbereiding	5
2.1 De keuze van lokaties	5
2.2 Verwachtingen, informatie, risico-analyse, afwegingen	6
2.3 Doelstellingen en uitgangspunten	6
2.4 Organisatie grootschalig politieoptreden	7
2.5 Bijzondere bevoegdheden ter handhaving van de openbare orde	9
Hoofdstuk 3 Bijzondere aandachtspunten	13
3.1 Inleiding	13
3.2 De Werklozenmars	13
3.3 Terugsturen van de trein op grond van het noodbevel	14
3.4 De aanscherping van het beleid	15
3.5 De artikel 140 Sr. aanhoudingen bij Vrankrijk	15
3.6 Jubeldemonstratie/aanhoudingen wegens overtreding noodverordening	18
3.7 Opvang en bejegening	18
3.8 Helicopters	19
3.9 Overige reactie op rapport Commissie voor de Politieklachten	20
Hoofdstuk 4 Conclusies en voornemens	25
Deel II: Het feitelijk relaas van de gebeurtenissen	27
Hoofdstuk 1 Inleiding	29
Hoofdstuk 2 De eerste ordeverstoringen	31
Hoofdstuk 3 Het weekend voor de Eurotop	33
3.1 De Werklozenmars	33
3.2 Het ophouden van Italianen	35
3.3 Een onrustige avond	37
3.4 De Legalize!-demonstratie	38
Hoofdstuk 4 Artikel 140 Wetboek van Strafrecht	41
4.1 De feiten	41
4.2 De inventarisatie van de mogelijke rechtsgronden	41
4.3 De aanhoudingen	43
4.4 De voorgeleiding, opvang en administratieve verwerking	44
4.5 De in verzekeringstelling en het verhoor	47
4.6 De heenzending	47
4.7 Het voornemen tot binnentreding Vrankrijk	48
Hoofdstuk 5 Aanhoudingen op grond van de noodverordening	49
Hoofdstuk 6 Persconferentie in Carré	53
Bijlagen	55

Voorwoord

Dit verslag van de Amsterdamse beleidsdriehoek over de handhaving van de openbare orde en veiligheid, de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde en het politie- en justitieoptreden tijdens de Eurotop bestaat uit twee delen.

In het eerste deel wordt door de driehoek terug gezien op de hoofdlijnen van de openbare orde- en strafrechtshandhaving en het politieoptreden en wordt ingegaan op de bevindingen van de Commissie voor de Politieklachten.

In het tweede deel wordt een feitelijk relaas gegeven van de belangrijkste gebeurtenissen in de periode van 13 tot en met 17 juni 1997.

Het rapport van de Commissie voor de Politieklachten wordt zoals gebruikelijk separaat uitgegeven.

Als Amsterdamse beleidsdriehoek hebben wij besloten één rapport uit te brengen dat zowel een verantwoording bevat van het optreden als een reactie op het algemene deel van het onderzoek van de Commissie voor de Politieklachten. De afdoening van de individuele klachten over het politieoptreden tijdens de Eurotop zal door ondergetekende als korpsbeheerder geschieden zodra de Commissie mij daarover advies heeft uitgebracht.

De voorzitter van de Amsterdamse driehoek,

mr S. Patijn

Deel I

De evaluatie

Hoofdstuk 1 Inleiding

Vanaf 1 januari 1997 was Nederland voorzitter van de Europese Unie. Het voorzitterschap werd op 16, 17 en 18 juni afgesloten met een slotvergadering van de Europese Raad in De Nederlandsche Bank in Amsterdam. De 1200 delegatieleden waren ondergebracht in 5 hotels, op het Frederiksplein was een persdorp opgetrokken dat werkruimte bood aan 3500 journalisten.

In de weken en dagen voorafgaand aan deze Europese Top vonden verschillende aangemelde en niet-aangemelde demonstraties plaats. Een aantal (niet-aangemelde) demonstraties liep uit op confrontaties met de politie en demonstranten werden op grote schaal aangehouden.

Op 24 juni jl. hebben de leden van de raadscommissie Algemeen Bestuurlijke en Juridische Zaken (ABJZ) de notitie "Maatregelen rond het verloop van de Eurotop" (23 juni 1997) besproken; de notitie gaf een algemeen beeld van de gebruikte maatregelen en het politieoptreden rondom de top.

Daarnaast hebben de leden van de Tweede Kamer de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie gevraagd om opheldering rond het politieoptreden. De ministers hebben op grond van de notitie van de burgemeester en een ambtsbericht van de hoofdofficier van justitie (20 juni 1997) de Tweede Kamer in eerste aanleg geïnformeerd.

Naar aanleiding van een aantal concrete vragen uit de raadscommissie ABJZ zegde de burgemeester een nadere evaluatie over het politieoptreden toe. Voorts zou de Commissie voor de Politieklachten, onder leiding van prof. mr T.M. Schalken zich buigen over de klachtafhandeling. Het betrof hier klachten uit de publikatie "EU rotop: Zwartboek politieoptreden" (juli 1997) van het Autonom Centrum, Jansen & Janssen en de Arrestantengroep, maar ook individuele klachten die rechtstreeks bij de Commissie voor de Politieklachten zijn ingediend.

Ten behoeve van zowel deze evaluatie als de klachtenafhandeling is gebruik gemaakt van onder andere het verslag van gebeurtenissen Eurotop (september 1997) van de politie en het logboek AB Beleidscentrum van de sector Algemeen Bestuur (20 oktober 1997). Beide stukken liggen ter inzage bij het Voorlichtingscentrum van de Bestuursdienst Amsterdam (Stadhuis).

Deze evaluatie richt zich niet op de activiteiten van het gemeentelijke projectbureau Eurotop. De evaluatie behandelt besluiten van het bevoegde gezag (driehoek) en het daaruit voortvloeiend politieoptreden voorafgaand aan de Europese Top en in de dagen rond de Eurotop zelf. Er wordt daarbij met name aandacht geschonken aan een aantal cruciale beslissingen op het gebied van de openbare orde- en strafrechtshandhaving en het optreden van de politie. De bevindingen van de Commissie voor de Politieklachten naar aanleiding van haar klachtonderzoek komen eveneens aan de orde. In deze evaluatie wordt de bejegening van de arrestanten voor zover die onder het toezicht van

het personeel van de huizen van bewaring stonden, buiten beschouwing gelaten. Hier is de minister van Justitie bevoegd en daarover zal de Commissie-Balkema deze minister te zijner tijd berichten.

Met deze evaluatie en de notitie "Maatregelen rond het verloop van de Eurotop" (23 juni 1997) legt de driehoek verantwoording af over de wijze waarop de openbare orde en veiligheid rondom de Eurotop zijn gehandhaafd.

Hoofdstuk 2 De voorbereiding

De Eurotop was formeel de verantwoordelijkheid van de regering. De gemeente Amsterdam had een faciliterende rol. Voorts nam Amsterdam op een aantal momenten het gastheerschap op zich voor de regeringsleiders, de overige delegatieleden en leden van de binnen- en buitenlandse pers. Het ging om zo'n 1200 delegatieleden en ongeveer 3500 journalisten.

Het gemeentebestuur wees drs H.A. Verdellen aan als gemeentelijke projectleider Eurotop. Hij was ambtelijk verantwoordelijk voor het gastheerschap van het gemeentebestuur. Daarnaast wees het gemeentebestuur mevrouw mr M.R. Sarucco, hoofd van de afdeling Openbare Orde en Veiligheid, aan als ambtelijk projectleider Openbare Orde en Veiligheid ten behoeve van de voorbereiding op de Eurotop. Namens het Openbaar Ministerie was officier van justitie mr W.J.F. Franken van Bloemendaal betrokken bij de voorbereiding. De korpsleiding wees commissaris E.C. Hogervorst en commissaris P.P.J.M. Martens aan als algemeen commandanten.

Het bevoegde gezag lag ten aanzien van de handhaving van de openbare orde en veiligheid bij de burgemeester en ten aanzien van de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde bij de hoofdofficier van justitie. De korpschef was verantwoordelijk voor de voorbereiding van de politieorganisatie en de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde gedurende de Eurotop.

2.1 De keuze van lokaties

Hoewel het gemeentebestuur in eerste instantie aanbood de vergadering van de Europese Raad onder te brengen in het congrescentrum Rai, besloten de minister-president en de minister van Buitenlandse Zaken in de zomer van 1996 de slotvergadering in De Nederlandsche Bank te houden.

De projectleiders van het rijk hadden ook grote inbreng bij het bepalen van de overige aan de Europese Top gelieerde lokaties. In totaal kwam het neer op 15 lokaties in en om de binnenstad van Amsterdam, te weten: De Nederlandsche Bank, het Amstel hotel, Hotel de l' Europe, hotel The Grand, hotel Okura, Hilton hotel, de Nieuwe Kerk, het Koninklijk Paleis op de Dam, de voormalig Heineken brouwerij, het Rijksmuseum, het Koninklijk theater Carré en rondvaartboten. Duidelijk is dat bij de keuze van de lokaties de veiligheids- en openbare orde-aspecten niet altijd voorop stonden. Hiermee was de eerste noodzaak van een meer dan gebruikelijke voorbereiding op alle aspecten van veiligheid en openbare orde een gegeven.

2.2 Verwachtingen, informatie, risico-analyse, afwegingen

De organisatie van het politieoptreden werd voor een deel voorbereid op basis van verwachtingen op het gebied van de openbare orde. Uit verschillende bronnen bleek namelijk dat een groot aantal niet-aangemelde demonstraties, manifestaties, acties etc. zou plaatsvinden. Deze activiteiten waren een punt van aandacht, evenals de situatie waarin orde verstorende actievoerders zich zouden mengen in aangemelde (massale) vreedzame demonstraties. Uit informatie bleek dat er 'chaosdagen' werden gepland naar 'Duits voorbeeld', wat in Duitsland enkele malen heeft geleid tot massale ordeverstoringen, vernielingen, verzet, geweld tegen personen en dergelijke. Er werden daartoe volop oproepen gedaan in binnen- en buitenland. In de loop van de voorbereiding ontstond het beeld dat Nederlandse en buitenlandse actievoerders in Amsterdam de Europese Top zouden kunnen aangrijpen voor orde verstorende activiteiten. Hiermee was de tweede noodzaak voor een meer dan gebruikelijke voorbereiding op alle aspecten van veiligheid en openbare orde een gegeven. Bij het formuleren van de doelstellingen en de uitgangspunten van het beleid en het optreden rondom de Eurotop, heeft de driehoek bovengenoemde informatie meegenomen en verwerkt.

2.3 Doelstellingen en uitgangspunten

De Amsterdamse driehoek had twee hoofddoelstellingen geformuleerd, namelijk een hoog ambitieniveau en het realiseren van een veilig (voor allen die in Amsterdam verblijven) en ongestoord (met betrekking tot de openbare orde) verloop. Deze doelstellingen zijn vervolgens vertaald in een aantal uitgangspunten voor de veiligheidsmaatregelen.

In de eerste plaats wilde de driehoek een hoog veiligheidsniveau; bij tegenstrijdige belangen zou het veiligheidsbelang prevaleren. Een voorbeeld hiervan is de spanning tussen gastvrijheid en veiligheid.

In de tweede plaats werd de Eurotop als één evenement gezien. Aantasting van één van de onderdelen van het evenement zou gevolgen hebben voor de voortgang van de Top. Het veiligheidsniveau was dan ook voor iedere Eurotoplokatie gelijk.

Ten derde was het uitdrukkelijk de bedoeling om de omgeving zo min mogelijk te belasten. Dit werd zoveel mogelijk gerealiseerd door stelselmatig elke maatregel af te zetten tegen de overlast die de maatregel opleverde en vervolgens via additionele maatregelen (maatwerk) de overlast te reduceren.

Voor wat betreft de handhaving van de openbare orde was het uitgangspunt dat de normale beleids- en tolerantiegrenzen van toepassing waren. Deze waren gericht op het zogenaamde de-escalerend politieoptreden. In de praktijk betekent dit dat zolang mogelijk getracht wordt in gesprek te blijven met demonstranten en actievoerders en dat zoveel mogelijk gezocht wordt naar alternatieven om een ordeverstoring te voorkomen

en zonodig te bestrijden. Voorts wordt de 'platte pet' zolang mogelijk ingezet, wordt gepoogd geweldsuitoefening door de politie zo lang mogelijk uit te stellen en geldt een terughoudend aanhoudingenbeleid (bijv. niet of later optreden tegen een incidentele vernieling).

Ook het uitgangspunt van de driehoek met betrekking tot de vrijheid van demonstratie en meningsuiting geeft aan dat de driehoek reeds ten tijde van de voorbereiding, zelfs met inachtneming van de openbare ordeverwachtingen, zoveel mogelijk ruimte wilde geven aan het demonstreren in Amsterdam. Hoewel operationeel aantrekkelijk, besloot de driehoek geen plekken aan te wijzen waar met uitsluiting van de rest van de stad gedemonstreerd mocht worden. Dit grondrecht kon overal in de stad worden uitgeoefend, ook als het niet-aangemelde demonstraties betrof. Er werden slechts uitzonderingen gemaakt (de demonstratievrije zones) rondom het Frederiksplein en andere Eurotoplokaties waar de veiligheidsmaatregelen strikt gehandhaafd zouden moeten worden. Mede daarom was de afkondiging van de noodverordening noodzakelijk.

Gezien de gang van zaken en het gebleken realiteitsgehalte van de informatie (risico-analyse), is de driehoek achteraf bezien van mening dat zowel de doelstellingen als uitgangspunten juist waren.

Wat betreft demonstraties kan nog opgemerkt worden dat wij geen enkele demonstratie hebben verboden. Dit komt overeen met de constatering van de Commissie voor de Politieklachten dat er geen sprake was van een vooraf gepland politiek demonstratieverbod.

2.4 Organisatie grootschalig politieoptreden

Het aantal lokaties, de doelstellingen en uitgangspunten en de te nemen maatregelen leidden tot de keuze het politieoptreden qua structuur volgens het model grootschalig politieoptreden te organiseren.

Tijdens de voorbereiding maakte de binnenkomende informatie over te verwachten demonstraties, manifestaties en acties duidelijk dat naast de te nemen uitgebreide veiligheidsmaatregelen het accent zou liggen op de handhaving van de openbare orde. De in risico-analyses verwerkte informatie, de situering van de Eurotoplokaties, de infrastructuur van de binnenstad en geschiedenis van actievoeren in Amsterdam gaven aan dat de inzet van de mobiele eenheid (ME) nodig kon zijn. Hoewel de inzet gericht bleef op een optreden door de reguliere politie ('platte pet') is met het oog op de handhaving van de openbare orde een grootschalig politieoptreden (ME) voorbereid om achter de hand te houden.

De voorbereiding van grootschalig politieoptreden vindt plaats in driehoeksverband. Waar vroeger politie en bevoegd gezag twee compleet gescheiden terreinen waren en de politie haar taak geheel naar eigen inzicht uitvoerde, bestaat nu een besluit- en bevelsstructuur en organisatie die in de afgelopen jaren goed hanteerbaar is gebleken. Hoewel wettelijk de burgemeester (eind)verantwoordelijk is voor de handhaving van de openbare orde en veiligheid, is de driehoek het orgaan waarbinnen voorbereiding en besluitvorming plaatsvindt. De reden hiervoor is dat openbare ordeverstoringen bestaan uit een diversiteit aan activiteiten die (meeren)deels overtredingen van regelgeving met zich brengen. Dat kan bestuurlijke, strafrechtelijke of civiele regelgeving zijn; de ervaring leert dat het haast altijd een combinatie is. Dit betekent dat bij de handhaving van de openbare orde zowel bestuurlijke, strafvorderlijke als civiele handhavinginstrumenten (rechtsgronden) gebruikt kunnen worden. Omdat het in de praktijk meestal om bestuurlijke en strafvorderlijke middelen gaat en de officier van justitie over de inzet van laatstgenoemde middelen beslissingsbevoegd is, is de medewerking van het openbaar ministerie bij de ordehandhaving onontbeerlijk. Justitiële middelen kunnen immers bij ordeverstoringen waarbij strafbare feiten worden gepleegd niet achterwege blijven.

De organisatie van een grootschalig politieoptreden vindt plaats aan de hand van een aantal vragen. De belangrijkste luiden:

- Wat is de (dreigende) ordeverstoring en/of de bedreiging voor de veiligheid?

Hier speelt de in risico-analyses verwerkte informatie een voornamelijk rol. De waarde van de analyse staat en valt met de informatiepositie van de politie. Grosso modo levert een goede informatie-positie een concreter beeld van datgene wat ons te wachten staat, wat weer tot een efficiënter en doelmatiger politieoptreden leidt. Wij moeten ons echter blijven realiseren dat een risico-analyse nooit meer kan zijn dan een beschrijving van een verwachting waarvan het realiteitsgehalte altijd pas tijdens de actie of achteraf duidelijk wordt. Een risico-analyse is echter slechts een inschatting van de bedreigingen. De omstandigheid dat actievoerders hun plannen op het laatste moment wijzigen of verscherpen, blijft aanwezig. Het bevoegd gezag en de politie houden hiermee altijd rekening, onder andere door tijdens grootschalige politieoptredens meestal een beleidscentrum in te richten zodat snel kan worden ingespeeld op onverwachte gebeurtenissen en besluitvorming via korte lijnen kan plaatsvinden.

- Welke regels zijn in het geding en wat zijn de tolerantiegrenzen?

Uit de risico-analyse kan gedistilleerd worden welke regels naar verwachting zullen worden overtreden en welk beleid van toepassing is. Overeenkomstig dat beleid (ten aanzien van blokkades, vernielingen, ontruimingen, voetbal etc.) wordt besloten welke activiteiten al dan niet worden getolereerd.

- Welke middelen staan de driehoek ter beschikking, wie is beslissingsbevoegd en wat is het besluitvormingstraject?

Vervolgens wordt op een rijtje gezet welke middelen ter beschikking staan om de niet te tolereren activiteiten te voorkomen dan wel te beëindigen. Het gaat hier om een inventarisatie van de rechtsgronden (titels) voor optreden en de personele en materiele inzet. Omdat voor de inzet van een aantal middelen een ander orgaan dan de burgemeester beslissingsbevoegd is, wordt ook de beslissingsbevoegdheid en het ter zake geldende besluitvormingstraject geïnventariseerd. Al deze organen worden bij de voorbereiding betrokken. Dit is een les uit het verleden toen kostbare tijd verloren ging aan spuurwerk op momenten waarop handelen was vereist en hangende de uitkomst van het spuurwerk niet kon worden opgetreden.

Tot slot wordt de organisatie opgezet en neergelegd in het door betrokkenen te hanteren draaiboek.

Langs deze beproefde weg is ook het politieoptreden bij de Eurotop voorbereid. De basis van het politieoptreden was een dialoog met de demonstranten zowel vooraf als tijdens de demonstratie en inzet van de 'platte pet', waarbij de ME achter de hand werd gehouden. De risico-analyses noch de op grond daarvan gekozen middelen gaven, ook achteraf bezien, aanleiding tot een andere keuze.

2.5 Bijzondere bevoegdheden ter handhaving van de openbare orde

Bij de handhaving van de openbare orde en veiligheid staan de driehoek zowel reguliere als bijzondere instrumenten ter beschikking. Het reguliere instrumentarium is onder andere te vinden in de APV en het wetboek van strafrecht. De Gemeentewet geeft de burgemeester enige bijzondere openbare ordebevoegdheden: het afkondigen van een noodverordening (artikel 176) en het uitvaardigen van noodbevelen (artikelen 172 en/of 175). Over deze bijzondere bevoegdheden gaat deze paragraaf.

De doelstellingen (bescherming van de veiligheid en de belangen van deelnemers aan de top en burgers en bezoekers van Amsterdam) vereisten, gezien het aantal deelnemers, de te verwachten acties en de (niet-) aangemelde demonstraties en het aantal lokaties, sluitende maatregelen rondom de Eurotoplokaties. Om deze lokaties heen was een demonstratie-, auto- en obstakelvrije zone nodig, waarbinnen een legitimatieplicht en het doorzoeken van tassen en bagage mogelijk moest zijn. Voorts waren preventieve bomchecks vereist. Deze en andere maatregelen konden niet met reguliere middelen worden gerealiseerd, reden waarom deze maatregelen moesten worden neergelegd in een noodverordening Eurotop (d.d. 12 juni 1997). De noodverordening werd op woensdag 18 juni weer ingetrokken.

De gang van zaken tijdens de Eurotop bevestigt de opvatting dat het onverantwoord zou zijn geweest als acties en (mogelijk) onbeheersbare demonstraties zouden zijn toegelaten bij de Eurotoplokaties. De reguliere middelen waren, zoals gezegd, ontoereikend om dit te bewerkstelligen. Het gebruik van de noodverordening was dan ook noodzakelijk om de situatie beheersbaar te houden, zonder afbreuk te doen aan grondrechten van burgers zoals de vrijheid van demonstratie.

Een ander instrument ter handhaving van de openbare orde is het noodbevel. Noodbevelen zijn gebaseerd op de artikelen 172 en/of 175 van de Gemeentewet. Deze artikelen bepalen dat de burgemeester, in geval van oproerige beweging, van andere wanordelijkheden of rampen, dan wel van ernstige vrees voor het ontstaan daarvan, bevoegd is alle bevelen te geven die hij ter handhaving van de openbare orde of ter beperking van gevaar nodig acht. Daarbij kan van andere dan bij de Grondwet gestelde voorschriften worden afgeweken.

Er werden twee noodbevelen voorbereid. Een was erop gericht hotelexploitanten en -gasten te bevelen mee te werken aan de veiligheidsonderzoeken in hotelkamers. Het andere concept-noodbevel was erop gericht om in geval van ernstige openbare ordeverstoringen groepen kwaadwillende demonstranten de stad uit te zetten, zoals dat bij bijvoorbeeld groepen voetbalsupporters ook gebeurt.

Hoofdstuk 3 Bijzondere aandachtspunten

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk behandelt de meer cruciale zaken op het gebied van de openbare orde- en strafrechtshandhaving en het optreden van de politie. Voor een goed begrip vermelden we eerst kort samengevat de voor deze punten van belang zijnde feiten. We geven nogmaals onze overwegingen weer, de beslissingen die we op basis van de feiten en de overwegingen hebben genomen en de wijze waarop de besluiten vervolgens zijn uitgevoerd. Vervolgens geven we per punt aan of we nog steeds achter de destijds genomen besluiten staan, of dat ons oordeel achteraf gezien bijvoorbeeld in het licht van nieuwe thans bekend geworden feiten wellicht anders moet luiden. Daarbij reageren wij waar nodig tevens op de bevindingen van de Commissie voor de Politieklachten. Voor een uitgebreid relaas van feiten en gebeurtenissen verwijzen wij naar deel twee van deze evaluatie.

3.2 De Werklozenmars

Op zaterdag 14 juni 1997 werden verschillende demonstraties in de binnenstad van Amsterdam gehouden. De grootste demonstratie, de Europese mars tegen de werkloosheid, trok vanaf de Dam met zo'n 30.000 demonstranten de stad in. Het overgrote deel van de deelnemers aan de mars heeft voorbeeldig en 'beeldend' gedemonstreerd. Met de organisatoren zijn vooraf afspraken gemaakt over het verloop van de demonstratie en de inzet van de politie en de ME. Bij deze afspraken wordt altijd duidelijk aangegeven, dat bij ordeverstoring de politie mogelijk moet afwijken van deze afspraken ter handhaving van de openbare orde.

Tussen de demonstranten bleken zich groepen actievoerders te bevinden die kennelijk weinig of geen affiniteit hadden met de doelstelling van deze demonstratie; zij waren uitsluitend uit op het verstoren van de openbare orde en een aantal van hen had zich op de vrijdagavond reeds schuldig gemaakt aan vernielingen in de binnenstad. Terwijl zij op zaterdag in de Werklozenmars meeliepen en zich met bivakmutsen onherkenbaar hadden gemaakt, vuurden zij vuurpijlen af, haalden zij stenen uit de grond, gooiden zij stenen en vuurwerk naar de ME, gooiden zij ruiten in, liepen zij over auto's, bekogelden zij passerende auto's met stenen en gooiden zij een politievoertuig om. Op een bepaald moment moest de 'platte pet' zich zelfs terugtrekken omdat het door deze actievoerders/demonstranten gebezigde geweld en de overmacht te groot werd. Opvallend was dat diverse malen actievoerders niet voor de toen opgezette ME-linies opzij gingen, maar de aanval zochten. Zo werden individuele ME-ers tegelijkertijd door meerdere actievoerders aangevallen/besprongen.

3.3 Terugsturen van de trein op grond van het noodbevel

Aan de Werklozenmars deden deelnemers mee uit heel Europa. Zo hadden bijvoorbeeld ook Italiaanse vakbonden twee treinen gecharterd om zo'n 3000 deelnemers aan de mars naar Nederland te vervoeren.

Tijdens deze demonstratie ontving het beleidscentrum bericht dat in een trein uit Italië een grote groep personen vernielingen had aangericht. Ook de Duitse politie had hierover een rapport opgemaakt. Het betrof een trein met daarin zo'n 1600 passagiers die zich wilden voegen bij de Werklozenmars. Een tweede trein stond eveneens op het punt in Amsterdam aan te komen.

Op Amsterdam Centraal Station is onderzocht waar vernielingen waren gepleegd. Het betrof een laatste treinstel met zo'n 150 inzittenden. Er werd geconstateerd dat in het laatste treinstel meer dan incidentele vernielingen waren verricht. Het interieur was beklad met graffiti, lichtbakken waren vernield en er was een ruit gesneuveld. Indien deze groep zich zou voegen bij de Werklozenmars die reeds onder grote druk stond vanwege orde versturende actievoerders die zich in de demonstratie hadden gevoegd, bestond grote zorg dat zij deze demonstratie nog meer zouden verstoren. De politie had reeds de handen vol om de demonstratie zo ongestoord mogelijk te laten verlopen.

Het was niet mogelijk de vernielingen terug te brengen op individuen. Daarom is besloten de ongeveer 150 inzittenden van de laatste wagon niet verder in de stad toe te laten. De overige ruim 1500 inzittenden in de trein konden zich bij de demonstratieve tocht aansluiten.

De groep van 150 Italianen werd op grond van een noodbevel van de burgemeester de stad uitgezet. Met het landelijk coördinatiecentrum van het ministerie van Binnenlandse Zaken, het ministerie van Justitie, de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) en de Italiaanse consul-generaal werden de mogelijkheden besproken deze groep Nederland uit te zetten. Dit werd in de nacht van zaterdag 14 juni op zondag 15 juni gerealiseerd op grond van een last tot uitzetting van de IND.

Toen in de Werklozenmars bekend werd dat een groep Italianen de trein niet mocht verlaten, gaven ongeveer 200 personen gevolg aan een oproep vanaf de Dam en van radiozender "De Vrije Keizer" om naar het Centraal Station te gaan om de Italianen in de trein te ontzetten. Dit is door de ME verhinderd. Daarbij zijn enige charges uitgevoerd.

Anders dan de Commissie voor de Politieklachten zijn wij van mening dat de beslissing om de ongeveer 150 Italiaanse inzittenden van de laatste wagon op grond van het noodbevel uit de stad te weren juist was. Of ons volgens de Commissie voor de Politieklachten belangrijke informatie op basis waarvan wij wellicht tot een andere beslissing zouden zijn gekomen niet heeft bereikt, is achteraf moeilijk te beoordelen. Het beleidscentrum moet zijn beslissingen baseren op informatie die gewogen kan worden en die via afgesproken communicatie- en informatielijnen tot hem komt en niet

op gevoelens of meningen van enkelen die slechts een deel van het totale beeld in de stad overzien.

3.4 De aanscherping van het beleid

Zoals gezegd heeft de politie haar wijze van optreden gebaseerd op hetgeen in het door het bevoegd gezag vastgestelde draaiboek is neergelegd. De gebeurtenissen op de vrijdag en de zaterdag noopten het beleidscentrum zich te bezinnen of voor sommige groepen demonstranten de afgesproken fasering in het optreden moest worden aangepast. Het ging met name om die personen die er kennelijk slechts op uit waren een optreden van de politie uit te lokken door strafbare feiten te plegen zoals vernielingen. De eerste dagen was er op minder grote schaal sprake geweest van zulke incidenten: het vernielen van vlaggenmasten, het beschadigen van (politie)auto's, het frustreren van het politieoptreden en andere molest. Dit vergde een grote politie-inzet en leidde tot enige aanhoudingen. Niet altijd lukte het de aanhoudingseenheden de diverse verdachten direct te arresteren. Omdat de 'actievoerders' zich veelal opsplitsten in kleinere groepjes was de situatie moeilijk te beheersen. Voorts bleek dat de 'actievoerders' de aangekondigde programmapunten van de chaosdagen ook daadwerkelijk probeerden uit te voeren. Het de-escalerend politieoptreden dat tot dusverre was gevolgd had niet geleid tot de beheersing van de vele groepjes moedwillige ordeverstoorers. Indien niet snel ingrijpender tegen hen zou worden opgetreden zou de kans groot zijn dat het uitgangspunt van een veilig en ongestoord verloop in gevaar zou komen en dat harder politieoptreden juist op de eigenlijke Eurotopdagen zou moeten plaatsvinden, wat uitermate ongewenst was.

Met deze overwegingen besloot het beleidscentrum in de loop van zondag dat de politie het gefaseerde optreden tegen deze categorie demonstranten moest verlaten; het aanhoudingen-beleid werd tevens enigszins aangescherpt.

Anders dan de Commissie voor de Politieklachten blijven wij van mening dat de demonstranten op vrijdag en zaterdag volgens de normale beleids- en tolerantiegrenzen tegemoet moesten worden getreden. Pas toen bleek dat dit geen effect sorteerde werden de beleidsgrenzen ten behoeve van de 'harde kern' demonstranten aangescherpt. Deze aanscherping is naar onze mening terecht, gelet op het ontstane beeld over de 'actievoerders' en hun plannen, de incidenten op vrijdag en zaterdag die duiden op serieuze pogingen de 'chaosdagen' te realiseren, en gelet op de hoofddoelstelling dat de Eurotop veilig en ongestoord moest verlopen.

3.5 De artikel 140 Sr. aanhoudingen bij Vrankrijk

Zoals eerder gezegd had de politie met het gefaseerde optreden enige verdachten kunnen aanhouden, maar verschillende groepjes 'actievoerders' bleven actief. Het was de politie opgevallen dat de 'harde kern' demonstranten op vrijdag en zaterdag met name vanuit

het pand Vrankrijk aan de Spuistraat had geopereerd, terwijl ook via de media en internet en Radio De Vrije Keijser werd opgeroepen om in dit pand te verzamelen. Hieruit bleek dat Vrankrijk daadwerkelijk een belangrijke rol speelde in het gewelddadig verzet tegen de Eurotop. Toen uit nadere informatie bleek dat vanuit Vrankrijk verschillende groepen zich door de stad zouden blijven begeven om de "stad op stellen te zetten", was ingrijpen noodzakelijk. De gedachte in de kleine straatjes van Amsterdam tientallen groepjes actievoerders achterna te lopen en wachten tot zij de openbare orde zouden verstoren of strafbare feiten zouden plegen, was niet aantrekkelijk. Bovendien zou dit enorme capaciteit vergen, hetgeen optreden in andere delen van de stad en de beveiliging van de Eurotoplokaties ernstig zou bemoeilijken. Daarom besprak het beleidscentrum op zondag 15 juni of een actiever aanhoudingenbeleid gevolgd moest worden en welke rechtsgronden daarvoor ter beschikking waren (zie deel 2, hoofdstuk 4). Een van die mogelijke rechtsgronden was artikel 140 Wetboek van Strafrecht (Sr.). Na discussie in het beleidscentrum werd besloten dat het gebruik van artikel 140 Sr. voor groepen 'actievoerders' die vanuit Vrankrijk handelden, proportioneel zou zijn ten opzichte van de activiteiten die door hen werden gepleegd. De zwaarte van dit artikel woog op tegen de ernst van de strafbare feiten die werden gepleegd.

In de loop van de dag heeft de hoofdofficier van justitie de opdracht gegeven personen die vanuit Vrankrijk kwamen aan te houden. Achteraf is gebleken dat de 15 personen die in de vooravond individueel, naar aanleiding van dit bevel, zijn aangehouden, ten onrechte zijn aangehouden. Er was ten aanzien van hen geen sprake van een individuele verdenking van overtreding van artikel 140 Sr., omdat niet is gebleken dat zij uit Vrankrijk kwamen om uitvoering te gaan geven aan het oogmerk van de criminele organisatie. Deze arrestanten zijn direct na het kort geding vonnis van de president in vrijheid gesteld. Wat betreft de bij vier arrestanten gehanteerde aanhoudingsmethode merken wij het volgende op. De commandant ter plaatse heeft, conform zijn bevoegdheden, op het moment van aanhouden besloten een bepaalde aanhoudingsmethode te gebruiken bij deze vier personen. Deze beslissing wordt achteraf door de driehoek gebillijkt.

Met instemming van de burgemeester en de korpschef besloot de hoofdofficier van justitie op zondagavond de grote groep 'actievoerders' die uit Vrankrijk was gekomen te laten aanhouden op grond van verdenking van overtreding van artikel 140 Sr. Het was duidelijk dat de groep personen uit Vrankrijk afkomstig was; de groep verplaatste zich in de vorm van een 'scrum' (armen ingehaakt); in die groep droegen verschillende personen bivakmutsen waarmee ze onherkenbaar waren. Daarmee kan gezegd worden dat de groep voor de insluiting voldoende was afgebakend. Er vond tijdens de aanhouding geen vermenging plaats tussen leden van de in elkaar gehaakt groep en onschuldige passanten. Schifting was derhalve overbodig.

Deze personen konden worden aangemerkt als verdachte in de zin van artikel 27 Wetboek van Strafvordering (Sv.); op hen werden de dwangmiddelen aanhouding en inverzekeringstelling toegepast. Aangezien de verdachten binnen de eerste termijn van inverzekeringstelling zijn heengezonden, heeft er ten aanzien van de voorlopige hechtenis geen toetsing plaatsgevonden door een rechter-commissaris.

De bevindingen van de Commissie voor de Politieklachten aangaande de beslissing van de hoofdofficier van justitie tot het gebruik van artikel 140 Sr. bij de aanhouding van de demonstranten geven ons geen aanleiding de hierboven bekend gemaakte overwegingen te nuanceren of de juistheid van de besluiten in twijfel te trekken. Dat zou wellicht anders zijn als de Commissie voor de Politieklachten na haar onderzoek naar de klachten nieuwe feiten zou hebben gepresenteerd. Dat is niet het geval. De Commissie voor de Politieklachten baseert haar oordeel op dezelfde gegevens en omstandigheden die de hoofdofficier in zijn ambtsbericht aan de minister van Justitie heeft gegeven en waarover de Tweede Kamer reeds heeft gedebatteerd. De uitkomst van dat debat was dat de hoofdofficier - naar het oordeel van de minister en de Kamer - een rechtmatige beslissing had genomen. Ook de rechter in kort geding heeft zijn zienswijze op een en ander gegeven. Hij oordeelde in het kort geding dat was aangespannen door enkele individueel aangehouden personen, dat de verdenking van het bestaan van een criminele organisatie gegrond was. Voor een eerste groep arrestanten betekende diens uitspraak echter dat zij niet langer konden worden vastgehouden. Bij haar oordeel over de individuele aanhoudingen van de tweede grote groep arrestanten (341 personen) gaat de Commissie voor de Politieklachten voorbij aan het feit dat zij niet zonder meer gelijkgeschakeld kunnen worden met de eerste groep aangehouden. De verschillen zijn hierboven uiteen gezet.

Het bovenstaande en de discussie over het gebruik van artikel 140 Sr. hebben duidelijk gemaakt dat een meer op de beheersing van langdurig grootschalige ordeverstoringen toegesneden bestuurs- en/of strafrechtelijk instrumentarium gewenst is.

Hier willen we ook graag reageren op wat de Commissie voor de Politieklachten zegt over het afblazen van de inval in Vrankrijk. De Commissie voor de Politieklachten doet het voorkomen alsof de inval niet is doorgegaan, omdat de kans op het vinden van belastend materiaal ter ondersteuning van de bewijsvoering van de verdenking van artikel 140 te gering werd geacht. Met nadruk merken wij op dat de inval op voorstel van de burgemeester door de driehoek niet is doorgezet. Met name het risico dat de openbare orde als gevolg van de inval te zeer zou worden verstoord heeft daarbij zeer zwaar gewogen. Ook werd het risico voor het politiepersoneel van een inval in de nachtelijke uren te hoog geacht.

3.6 Jubeldemonstratie/aanhoudingen wegens overtreding noodverordening

Op maandag 16 juni 1997 omstreeks 22.00 uur verzamelde een groep van ongeveer 150 personen zich op de Nieuwmarkt. Er was via flyers en Radio De Vrije Keijser opgeroepen tot het houden van een 'jubeldemonstratie'. Hierbij zouden alle Eurotop hotels worden aangedaan met als doel het verstoren van de nachtrust van de regeringsleiders.

In verschillende groepen begaf men zich via The Grand hotel naar het Muntplein. Dit gebied viel binnen zone 3 van Hotel de l' Europe. In deze zone mocht alleen gedemonstreerd worden wanneer een ontheffing van de burgemeester verkregen was. Een dergelijke ontheffing was niet verleend.

Op datzelfde moment liep het diner voor de regeringsleiders in het Rijksmuseum af en werd een aanvang gemaakt met het vervoer naar de hotels. Het Muntplein was voor dat vervoer een belangrijke doorgangsroute. En daar stonden zo'n 150 demonstranten. De ME heeft daarom kort gechargeerd om het plein vrij te maken.

De demonstranten maakten echter geen aanstalten om te vertrekken en bleven in de directe omgeving van Hotel de l' Europe rondlopen. Het beleidscentrum besloot daarom over te gaan tot aanhouding. Hierop werd de groep in de Amstelstraat door de ME ingesloten en aangehouden ter zake overtreding van de noodverordening. De insluiting stuitte op operationele problemen van logistieke en communicatieve aard. Hierdoor werd een groter gebied afgesloten met als gevolg een vermenging van een aantal voorbijgangers met de demonstranten. Kort na de aanhouding werd dan ook door de aanhoudingseenheid ter plaatse een scheiding gemaakt tussen demonstranten en voorbijgangers waarbij gelet werd op kleding en gedrag. Uiteindelijk werden er 120 personen op de Amstel aangehouden. In een later stadium bleek alsnog dat 22 personen niet als verdachte konden worden aangemerkt.

De driehoek is met de Commissie voor de Politieklachten van mening dat dit optreden op deze wijze niet goed is verlopen. Hoewel de noodzaak bestond om het Muntplein vrij te maken en de beslissing tot insluiting en aanhouding op zich terecht was, is nagelaten waarschuwing te geven aan de demonstranten dat zij zich uit de demonstratievrije zone moesten verwijderen. Hierdoor waren de demonstranten niet in overtreding en waren de aanhoudingen derhalve niet rechtmatig.

3.7 Opvang en bejegening

Conform haar opdracht heeft de Commissie voor de Politieklachten onderzocht of de opvang en de bejegening van de arrestanten behoorlijk is geweest. De Commissie voor de Politieklachten constateert dat de diverse aanhoudingen in het algemeen beheerst en zonder geweld zijn verlopen, maar maakt daar een aantal uitzonderingen op en verbindt daar conclusies aan. We hebben van de inhoud daarvan kennis genomen en geconcludeerd dat de bejegening van de grote groepen arrestanten niet altijd is kunnen verlopen volgens de regels die voor een aanhouding gelden. Daar waar bij deze

arrestaties personen aantoonbaar schade hebben geleden zijn wij bereid deze te laten vergoeden.

Waar we de Commissie voor de Politieklachten absoluut niet volgen, is haar oordeel over de fouillering van vrouwelijke arrestanten door mannelijk politiepersoneel. Op bladzijde 46 schrijft de Commissie voor de Politieklachten: "De Commissie gaat er van uit dat er ook welbewust onheus lichamelijk contact is geweest." De Commissie voor de Politieklachten onderbouwt deze uitspraak met geen enkel feit. Omdat dit is een ernstige beschuldiging is, verzoeken wij de Commissie voor de Politieklachten dringend met spoed met nadere feiten te komen of anders te verklaren dat zij niet kan oordelen over deze klachten.

In de logistieke voorbereiding zijn we bij de reservering van het aantal cellen voor het insluiten van arrestanten uitgegaan van de ervaringen bij onder meer voetbalrellen en ons reguliere (terughoudend) aanhoudingenbeleid. We hebben daarbij wel rekening gehouden met een groot aantal 'openbare orde-arrestanten' gelet op het mogelijk grootschalig optreden tijdens de Eurotop. We hebben niet kunnen voorzien dat we te maken zouden krijgen met een zo groot aantal 'strafrecht arrestanten'. Wij erkennen dat de onverwacht grote aantallen arrestanten logistieke problemen gaven die in het algemeen nadelig uitwerkten op de bejegening van de individuele arrestant. Overigens heeft het beleidscentrum via haar contacten met het ministerie van Justitie met succes getracht een aantal logistieke problemen op te lossen.

3.8. Helicopters

Voor het verkrijgen van een zo compleet mogelijk beeld van de situatie in de stad gedurende de vele demonstraties is gebruik gemaakt van een camera in helicopters. Mede met behulp van de zo binnen gekregen beelden zijn diverse operationele beslissingen genomen en kon de inzet van de politie goed worden aangestuurd. Ook is met behulp van de heli-copter de route waarlangs de Eurotop delegaties zich bewogen de eerste dag extra in de gaten gehouden.

Toen we van verschillende kanten te horen kregen dat de heli-copter een grote bron van geluidsoverlast was, hebben we op maandagavond 16 juni besloten het gebruik van de heli-copter te beperken tot risicovolle demonstraties. De heli-copter heeft vanaf dat moment geen delegaties meer begeleid en ze heeft overdag niet meer vlak boven de stad stil gehangen. Wel zijn er nog scheervluchten gemaakt.

Goede alternatieven voor het gebruik van de heli-copter zijn er in feite niet. Bij het doen van min of meer statische luchtwaarnemingen is een zeppelin zeker bruikbaar. Deze is echter lang niet zo snel en wendbaar als een heli-copter. Wanneer men snel beelden wil hebben van verschillende lokaties die niet vanaf één punt in beeld te brengen zijn, is een heli-copter onmisbaar. Gelet op het bovenstaande nemen wij ons voor de voordelen van

het gebruik van de helicopter serieus af te wegen tegen de nadelen die dit met zich brengt.

3.9 Overige reactie op rapport Commissie voor de Politieklachten

Tot slot van dit hoofdstuk schenken wij nog enige aandacht aan het rapport van de Commissie voor de Politieklachten voor zover dat in het voorgaande nog niet is gebeurd.

In de eerste plaats zijn wij de Nationale ombudsman erkentelijk voor de ruimte die wij hebben gekregen om zelf tot een oordeel te komen over de klachten over het politieoptreden.

Voorts merken wij op dat de Commissie voor de Politieklachten zoals gebruikelijk weer een goed verzorgd en leesbaar rapport heeft uitgebracht. Dat de Commissie het onderzoek binnen de beperkt beschikbare tijd heeft afgerond verdient alle lof.

Met deze evaluatie in combinatie met het rapport van de Commissie voor de Politieklachten menen wij dat het Zwartboek bevredigend is onderzocht en dat daarop voldoende is ingegaan. Wij zullen deze evaluatie en het rapport van de Commissie voor de Politieklachten zenden naar de Nationale Ombudsman en de schrijvers van het Zwartboek. Ook in de formele afdoening van de korpsbeheerder richting het Autonoom Centrum naar aanleiding van het advies van de Commissie voor de Politieklachten zullen wij verwijzen naar de onderhavige evaluatie.

In het algemeen willen wij over het rapport van de Commissie voor de Politieklachten nog opmerken dat het ons is opgevallen dat de Commissie voor de beoordeling van de individuele klachten heeft gemeend zeer uitvoerig in te moeten gaan op beslissingen van het beleidscentrum en de hoofdofficier. Bij die beoordeling is de Commissie voor de Politieklachten geheel voorbij gegaan aan de specifieke aspecten die zijn verbonden aan grootschalige openbare ordehandhaving. Daarbij komen immers voor elke beleidsdriehoek onder meer zaken aan de orde als verwachtingen van komende gebeurtenissen, risico-analyses, doelstellingen van de organisatie, veiligheidsrisico's voor individuele personen en voor de Amsterdamse bevolking en bedrijven en de gegeven wettelijke en bestuursrechtelijke bevoegdheden. De Commissie voor de Politieklachten is daar ook niet op ingesteld, gezien haar samenstelling en taakomschrijving.

Over de individuele klachten die in het Zwartboek voorkomen en waarover de Commissie voor de Politieklachten haar onderzoek heeft aangevangen, wordt door de korpsbeheerder gereageerd zo spoedig mogelijk na ontvangst van de desbetreffende adviezen van de Commissie.

Ten aanzien van de aangifte van een gemeentebambtenaar uit Hoorn ter zake poging tot doodslag vindt momenteel een rijksrecherche onderzoek plaats. Over de uitkomst zullen wij u na de voltooiing daarvan informeren.

Tenslotte willen wij hier nog ingaan op de aanbevelingen van de Commissie.

- 1. Nog meer dan bij de voorbereiding van de Eurotop is gebeurd, dient geïnvesteerd te worden in het overleg tussen het vredesdetachement - de Commissie spreekt liever over Delta's of de 'platte petten' om de tegenstelling met de andere eenheden die de openbare orde handhaven niet te veel te benadrukken - en de groeperingen die acties voorbereidingen. Dat leidt niet alleen tot een verduidelijking van de tolerantiegrenzen, maar maakt het ook mogelijk tijdens het optreden zo nodig met actievoerders in contact te treden om een verklaring te geven voor het politieoptreden. Daardoor kan geruchtvorming en onnodige onrust worden voorkomen.
De activiteiten van de Delta's zouden ook met meer nadruk op buitenlandse actiegroepen moeten worden gericht.*

Het huidige beleid ten aanzien van (niet-aangemelde) demonstraties is om in gesprek te komen en zo lang mogelijk te blijven met de organisatoren, ook tijdens de demonstratie zelf. De aanbeveling van de Commissie is derhalve reeds ingebed in de normale beleids- en tolerantiegrenzen.

- 2. Bij grootschalig optreden dient er rekening mee te worden gehouden dat voldoende vrouwelijke politieambtenaren aanwezig, althans beschikbaar zijn om vrouwelijke arrestanten te fouilleren.*

Ook voor de driehoek is dit een punt van zorg. In het vervolg zal waar nodig worden gezorgd voor voldoende vrouwelijk politiepersoneel.

- 3. De voorraad handboeien van de ME en de aanhoudingseenheden dient te worden uitgebreid. De reserve-voorraad van 100 boeien is onvoldoende. Het gebruik van tie-rips moet zo enigszins mogelijk worden vermeden.*

De driehoek onderkent het probleem rond het aantal reserveboeien en de nadelen bij het gebruik van plastic handboeien. Er zal daarom worden gezocht naar een - voor zowel de politie als voor de arrestanten - goede oplossing.

- 4. Er zou (opnieuw) onderzoek moet worden gedaan naar een manier waarop de leden van de mobiele eenheid kunnen worden geïdentificeerd zonder dat dat afbreuk doet aan het goede functioneren van de ME als groep. Naar het oordeel van de Commissie is het van groot belang dat individuele leden van de ME die zich misdragen, op hun gedrag kunnen worden aangesproken. Het lijkt niet erg praktisch*

wanneer op straat een ME-er om zijn legitimatie zou moeten worden gevraagd, die hij overigens op grond van artikel 2 van de Ambtsinstructie wel zou moeten tonen. De Commissie heeft reeds in haar jaarverslag over 1992, besproken in de raadscommissie voor Algemeen Bestuurlijke en Juridische Zaken op 7 september 1993, voor de identificatie van ME-leden aandacht gevraagd.

Deze aanbeveling is inderdaad reeds langere tijd bij de driehoek bekend. Er is echter nog geen oplossing voor gevonden. De oplossing zal namelijk de verantwoordingsplicht van de individuele ME-er moeten dienen, maar eveneens de individuele veiligheid van de ME-er met waarborgen moeten omkleden.

5. *De regels voor de wijze waarop met bij de foullering ingenomen voorwerpen wordt omgegaan, dienen te worden verbeterd, zodat de kans dat foulleringen zoek raken, aanzienlijk wordt verkleind.*

Er is op dit moment een 'arrestanten volgsysteem' ingevoerd, waarmee het door de Commissie gesignaleerde probleem tot het verleden behoort.

6. *De politie dient bij het maken van afspraken over noodopvang van arrestanten aandacht te geven aan de omstandigheden waaronder de arrestanten worden opgehouden. Hiervoor kunnen kwaliteitseisen worden gesteld. Per geval dient nagegaan te worden hoe in die specifieke situatie de dienstvoorschriften kunnen worden nageleefd.*

Deze aanbeveling zal de driehoek bespreken wanneer het rapport van de Commissie-Balkema beschikbaar is.

7. *Voor de aanpak van grootschalige ordeverstoringen dient - in overleg met het Openbaar Ministerie - een juridisch scenario te worden opgesteld dat is afgestemd op de tolerantiegrenzen. Dat kan voorkomen dat op het laatste moment de grondslag van het optreden of de wijze van uitvoering daarvan moet worden bijgesteld.*

Voor de aanpak van grootschalige ordeverstoringen zijn - in overleg met het Openbaar Ministerie - de normale beleids- en tolerantiegrenzen opgesteld. Dat daar op het laatste moment van moet worden afgeweken behoort altijd tot de mogelijkheden en is vooraf nooit uit te sluiten.

Een meer op de beheersing van langdurig grootschalige ordeverstoringen toegesneden bestuurs- en/of strafrechtelijk instrumentarium (scenario) is echter gewenst.

8. *Het verdient aanbeveling dat de verschillende betrokken autoriteiten voortaan met het oog op een onafhankelijke beoordeling van grootschalig politieoptreden, een aparte commissie met een brede taakopdracht in het leven roepen. Dat kan voorkomen dat zich complexe, aan klagers moeilijk uit te leggen competentievragen*

voordoens zoals die in paragraaf 3 van het rapport van de Commissie voor de Politieklachten zijn beschreven.

Denkbaar is ook dat het initiatief tot een dergelijk onderzoek wordt overgelaten aan de Nationale ombudsman. Wellicht is hier in de toekomst een taak weggelegd voor de nieuwe inspectie voor de politie, zoals voorgesteld door de politieminsters in hun wetsontwerp tot wijziging van de Politiewet 1993 (Tweede Kamer 1996-1997, 25 298, nr 5, pp. 3-5).

Deze aanbeveling nemen wij niet over. Bij de klachtenprocedure wordt de politie altijd gevraagd om zelf een bemiddelingspoging te doen. Volgens de Algemene wet bestuursrecht wordt een orgaan ook telkens in staat gesteld eerst zelf het eigen handelen te heroverwegen. Wij zijn dan ook van mening dat de driehoek in eerste instantie in staat moet worden gesteld zelf een evaluatie naar het grootschalig politieoptreden uit te voeren. Ten overvloede merken wij op dat de Nationale ombudsman te allen tijde bevoegd is een zelfstandig onderzoek te starten.

Hoofdstuk 4 Conclusies en voornemens

Uit de voorgaande rapportage trekken wij de volgende conclusies.

De Eurotop 1997 is in het algemeen conform de eerder vermelde hoofddoelstelling veilig en ongestoord verlopen. De meeste demonstraties en manifestaties zijn zonder noemenswaardige problemen gehouden. Ondanks de vele verkeersmaatregelen is de overlast tot een minimum beperkt gebleven. Het behalen van dit resultaat is vooral te danken aan de grote inzet van alle betrokkenen in het bijzonder de regiopolitie Amsterdam-Amstelland en hun collega's uit het gehele land. Daarnaast is de inspanning van het Amsterdamse parket, de vele gemeentelijke diensten en bedrijven en een aantal rijksdiensten aanzienlijk geweest. Dit alles onder vaak niet zo eenvoudige omstandigheden.

De hoofddoelstelling is voornamelijk bereikt door gebruik te maken van middelen en maatregelen die bestuur, justitie en politie normaliter inzetten. Slechts voor enkele essentiële maatregelen en op enkele momenten hebben we terecht gemeend dat het reguliere bestuurlijk/juridisch instrumentarium onvoldoende was om de dreigende ordeverstoringen te kunnen voorkomen. We zijn ons ervan bewust dat niet alle beslissingen, maatregelen en de uitvoering daarvan de schoonheidsprijs verdienen. Daar waar het handelen of optreden minder juist was, hebben wij dat in deze rapportage vermeld.

De discussie die na de Eurotop is ontstaan met name over het gebruik van artikel 140 Sr. heeft duidelijk gemaakt dat een meer op de beheersing van langdurig grootschalige ordeverstoringen toegesneden bestuurs- en/of strafrechtelijk instrumentarium gewenst is. Wij zien daarom uit naar de door de minister van Justitie in dit verband op 26 juni 1997 aan de Kamer gedane toezegging te komen tot wetgeving om de driehoek, met inachtneming van de beginselen van behoorlijke rechtspleging, doeltreffend te kunnen laten optreden tegen verdachten die in het kader van langdurig grootschalige ordeverstoringen in groepsverband misdrijven plegen.

Wij menen goede redenen te hebben om het rapport van de Commissie voor de Politieklachten op onderdelen niet over te nemen. Het betreft die onderdelen waarbij voor een juiste inschatting en oordeel specifieke deskundigheid over de openbare orde en grootschalig optreden vereist is, dan wel die opvattingen van de Commissie voor de Politieklachten waarmee wij het niet eens zijn of waar wij een andere afweging hebben gemaakt.

De driehoek zal die gebeurtenissen die niet naar behoren zijn verlopen of waar het optreden geen schoonheidsprijs verdient nader bespreken met het oog op toekomstig politieoptreden. Wij denken aan het gebruik van plastic handboeien, het optreden bij de

jubeldemonstratie, een aantal onderdelen van de opvang en bejegening, de inzet van de helicopter en alternatieven voor toepassing van artikel 140 Sr.

Als wij terug kijken op de handhaving van de openbare orde en veiligheid alsmede de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde rondom de Eurotop zeggen wij tenslotte dat wij een volgende keer weer dezelfde uitgangspunten zouden kiezen: de grondrechten van iedere burger, waaronder het recht op demonstratie, worden onverkort gegarandeerd en de veiligheid van de Amsterdammers en de buitenlandse gasten wordt vastberaden gehandhaafd.

Deel II

Het feitelijk relaas van de gebeurtenissen

Hoofdstuk 1 Inleiding

Dit deel van de rapportage geeft een zo veel mogelijk feitelijk en enigszins chronologisch relaas van de belangrijkste gebeurtenissen in de periode van 13 juni tot en met 17 juni 1997. In het bijzonder wordt uitgebreid ingegaan op de feiten die hebben geleid tot een aantal cruciale beslissingen ter handhaving van de openbare orde en het optreden van de politie.

In de laatste weken voorafgaande aan de Eurotop werd steeds duidelijker dat de inzet van de politie vooral bij de handhaving van de openbare orde gevraagd zou worden. Alle informatie wees op een groot aantal demonstraties, manifestaties en acties in het kader van de Eurotop, waarbij duidelijk werd dat sommige groepen er op uit waren om het verloop van de Eurotop te verstoren. Deze informatie over dreigingen bij de demonstraties in de komende dagen was in het weekend voorafgaande aan de eigenlijke top aanleiding het openbare orde detachement uit te breiden met twee ME pelotons. Dit bracht het totaal aantal ME pelotons op acht. Zij zouden in wisselende diensten operationeel zijn.

Rond de lokaties en op het gebied van de verkeersmaatregelen deden zich tijdens en voorafgaande aan de Eurotop nauwelijks noemenswaardige problemen voor.

Hoofdstuk 2 De eerste ordeverstoringen

De eerste omvangrijke demonstratie betrof de aankomst van de Euromarsen op vrijdag 13 juni. Deze Euromarsen vormden een voorloper van de Werkelozenmars die een dag later zou worden gehouden. Een aantal deelnemers liep naar het stadhuis waar zij de burgemeester een petitie aanboden. Mede door de goede contacten tussen het begeleidende vredesdetachement en de organisatie van deze marsen verliepen deze rustig en zonder problemen. Er was geen reden voor politieoptreden.

's Avonds veranderde de sfeer toen een groep andere demonstranten, waarvan de politie het sterke vermoeden had dat zij slechts uit waren op vernielingen en relletjes (hierna te noemen 'actievoerders' of 'harde kern' demonstranten), zich verzamelde op de Nieuwmarkt. Een groep van 175 personen trok vandaar door de stad en pleegde vernielingen, onder andere in de Utrechtsestraat bij de Keizersgracht en op de Amstel bij de Herengracht.

De ME posteerde zich op enkele strategische posities en trachtte de inmiddels in kleine groepjes opgedeelde 'actievoerders' te volgen. Er werden enkele aanhoudingen verricht. De ME sloot de Weteringschans af, ten einde te voorkomen dat de 'actievoerders' naar de Nederlandsche Bank zouden gaan. Uiteindelijk lukte het een klein groepje, gewapend met stokken, toch via de Nicolaas Witsenkade De Nederlandsche Bank te bereiken. Omstreeks 22.10 uur werd er opnieuw verzameld op de Nieuwmarkt. Uit informatie van de verkenningsseenheid van de politie bleek dat zich hier ook personen afkomstig uit het voormalige kraakpand Vrankrijk bij aansloten. Dit pand in de Spuistraat 214-216 werd in de risicoanalyse gekenschetst als een verzamelplaats van alternatieve, links radicale, en zichzelf autonoom noemende personen. In het verleden diende dit pand meerdere malen als uitvalsbasis voor het ondernemen van orde versturende activiteiten. Deze avond werden in totaal dertien aanhoudingen verricht ter zake artikel 141 Sr. (plegen van openlijk geweld tegen personen en/of goederen).

In de nacht van vrijdag op zaterdag deden zich nog enkele incidenten voor. Om ongeveer 02.00 uur bleek iemand uit een groep van ongeveer tien personen een deuk geschopt te hebben in een politieauto van het vredesdetachement. Voor Vrankrijk vielen enkele mensen passerende automobilisten lastig. Daarnaast werd door verkenningsseenheden geconstateerd dat er verkeersborden, die in het kader van de tijdelijke verkeersmaatregelen waren geplaatst, vernield werden door personen afkomstig uit Vrankrijk. Men gooide onderdelen van deze verkeersborden naar passerende auto's. Hiertegen werd door een eenheid van het vredesdetachement opgetreden. Tegelijkertijd werden er ruiten ingegooid bij het politiebureau Nieuwezijds Voorburgwal. Het personeel van dit bureau hield twee verdachten aan. Tenslotte bereikte de politie de melding dat ongeveer negen personen vernielingen hadden gepleegd in de Berenstraat en de Wolvenstraat.

Hoofdstuk 3 Het weekend voor de Eurotop

In het weekend voor de Eurotop stond Amsterdam in het teken van demonstraties van uiteenlopende groeperingen. In de meeste gevallen was de politie in staat de demonstraties en manifestaties goed te begeleiden. Vooral het vredesdetachement vervulde een belangrijke taak in de begeleiding van deze demonstraties. Toch ontstonden er ook situaties waarbij de politie genoodzaakt was op te treden. Hieronder volgt een overzicht van de momenten die het meest in het oog zijn gesprongen.

3.1 De Werklozenmars

Op zaterdagochtend arriveerden op het Centraal Station steeds meer treinen met groepen demonstranten die 's middags wilden deelnemen aan de Werklozenmars die om 15.00 uur op de Dam zou aanvangen. Ook op andere lokaties in de stad verzamelden zich groepen demonstranten die naar de Dam wilden gaan.

De commandant van het vredesdetachement en de organisatoren hadden reeds lang contact over deze mars, waarbij afspraken waren gemaakt over een goed verloop. De politiebegeleiding zou ook plaatsvinden door het vredesdetachement vanwege het de-escalerende effect, mede gezien de massaliteit van de mars. De ME zou alleen worden ingezet wanneer groepen 'actievoerders' zich zouden manifesteren. Overigens beschikte de politie over informatie dat de 'actievoerders' voornemens waren het vreedzame verloop van de demonstratie te verstoren.

In de aanloop naar het begin van de demonstratie deden zich op verschillende plaatsen in de stad incidenten voor waarbij 'actievoerders' trachtten de orde te verstoren. Hierbij werden verschillende vernielingen gepleegd. Een politieman raakte gewond toen 'actievoerders' met bierflessen gooiden op het Rokin. Twee mannen werden aangehouden. Inmiddels bereikte de politie de informatie dat de 'actievoerders' in het bezit zouden zijn van gasgranaten, rookbommen en katapulten. Aan alle politie-eenheden werd deze informatie doorgegeven.

Om 14.50 uur ving de demonstratie aan. De deelnemers volgden de route Rokin-Vijzelstraat-Vijzelgracht-Weteringschans-Leidseplein-Marnixstraat-Rozengracht-Raadhuisstraat-Dam. Halverwege het Rokin werd door een groep van 500 personen, behorende tot de 'actievoerders', vuurwerk afgestoken. De 'actievoerders' waren van de overige demonstranten te onderscheiden door hun uitmonstering en het dragen van bivakmutsen. Van hun aanwezigheid ging een dreigende werking uit. Er werd waargenomen dat in een aantal gevallen demonstranten zich distantieerden van deze groep.

De commandant van het vredesdetachement liet weten dat de 'actievoerders' voortdurend bleven uitlokken. Ze bleven doorlopend provoceren door te vertragen/versnellen in de stoet, met vuurwerk te gooien, zich op te splitsen of zaken te bekladden. De commandant openbare orde deelde mee dat hem informatie had bereikt dat er 'actievoerders' naar de Nederlandsche Bank wilden gaan. Even later meldden eenheden van het vredesdetachement dat de 'actievoerders' zich inderdaad hadden afgesplitst en richting De Nederlandsche Bank trokken. Tegelijkertijd kreeg de commandant openbare orde de informatie dat de 'actievoerders' traangas zouden gebruiken.

Het gedrag van de 'actievoerders' en de informatie die voorhanden was deed de operationeel commandant besluiten de ME opdracht te geven een linie te formeren op het Weteringscircuit, om te voorkomen dat de 'actievoerders' naar de Nederlandsche Bank zouden trekken. De voorbereidingen voor de eigenlijke Eurotop waren daar inmiddels in een vergevorderd stadium, waardoor ordeverstoringen tot onherstelbare schade zouden kunnen leiden.

In eerste instantie werd de linie geformeerd door ME in regulier politie-uniform. Opvallend was dat diverse malen actievoerders niet voor de aldus opgezette ME-linies opzij gingen, maar de aanval zochten. Zo werden individuele ME-ers tegelijkertijd door meer dan een actievoerder aangevallen/besprongen. Daarom kreeg de ME opdracht zich om te kleden in ME-tenuue. Om 15.40 vonden de eerste charges plaats bij het Weteringscircuit (richting Vijzelgracht), vanwege het feit dat de druk op de linie te groot werd. Er bevonden zich op dat moment ongeveer 200 'actievoerders' bij het Weteringscircuit. Vrijwel gelijktijdig werden er stenen uit de grond gehaald. Een deel van de groep rende na de charge van de ME richting het Rijksmuseum. Vlak daarna arriveerden ruiters op het Weteringscircuit. Vervolgens werd de rust hersteld.

Later in de middag werd door de ME gechargeerd op de Marnixstraat, alwaar de stoet inmiddels gepasseerd was. Dit gebeurde vanwege het feit dat enkele 'actievoerders' een politiebus op zijn kant gooiden. Een persoon stak de banden van de politieauto lek. Hij werd drie kwartier later aangehouden. Met de charge werd geprobeerd de groep vanaf de Marnixstraat richting de Rozengracht te krijgen. Toch bleef de spanning bestaan en vonden er opnieuw twee charges plaats. Eén van de charges werd uitgevoerd om de aanhoudingseenheden te ondersteunen.

Ook nadien vonden nog vernielingen plaats door clubjes 'actievoerders' die zich onder de demonstranten bevonden. Zo werden de ramen van het kantoor van de ABN/AMRO bank op het Leidseplein ingegooid en vele vlaggenmasten vernield. Uiteindelijk arriveerde de stoet weer op de Dam voor een afsluitende manifestatie.

3.2 Het ophouden van Italianen

Op zaterdagochtend liet de spoorwegpolitie weten dat er twee treinen uit Italië onderweg waren, waar zich 'actievoerders' in zouden bevinden. Deze zouden in de treinen op grote schaal vernielingen hebben gepleegd. De conducteur van de eerste trein zou inmiddels gevlucht zijn. De spoorwegpolitie verzocht om assistentie bij de aankomst van de treinen.

Op Amsterdam Centraal Station is onderzocht waar vernielingen waren gepleegd. Het betrof een laatste treinstel met zo'n 150 inzittenden. Er werd geconstateerd dat in het laatste treinstel meer dan incidentele vernielingen waren verricht. Het interieur was beklad met graffiti, lichtbakken waren vernield en er was een ruit gesneuveld. Indien deze groep zich zou voegen bij de Werklozenmars die reeds onder grote druk stond vanwege orde versturende actievoerders die zich in de demonstratie hadden gevoegd, bestond grote zorg dat zij deze demonstratie nog meer zouden verstoren. De politie had reeds de handen vol om de demonstratie zo ongestoord mogelijk te laten verlopen. Het beleidscentrum verzocht de politie de inzittenden van de trein in eerste instantie aan te houden op grond van artikel 141 Sr.. Wanneer dit niet mogelijk zou zijn, dienden de inzittenden van de trein op grond van het noodbevel de stad uitgezet te worden. Nadat de trein arriveerde werd deze ingesloten door de ME. Het bleek dat de vernielingen vooral in de laatste wagons hadden plaatsgevonden. Het interieur was beklad met graffiti, lichtbakken waren vernield en er was een ruit gesneuveld. Het bleek echter niet mogelijk de vernielingen op individuele personen terug te brengen. De politie besloot derhalve alleen de inzittenden van de laatste wagon op te houden om deze later uit te zetten op grond van het noodbevel.

Een half uur later arriveerde de tweede trein. De spoorwegpolitie berichtte dat in deze trein geen vernielingen waren gepleegd. De situatie was relatief rustig. De passagiers verlieten deze trein zonder begeleiding en gingen het station in. Rond deze tijd werd ook begonnen met de ontruiming van de laatste wagon van de eerste trein. Even hierna meldde één van de ME-commandanten dat de passagiers van de tweede trein niet van het perron af wilden gaan omdat de Italianen uit de eerste trein waren aangehouden. De ingang van het CS werd afgezet en er vonden vechtpartijen plaats op het Stationsplein. Geüniformeerd personeel trok zich terug uit de omgeving van het CS (en de Westerkerk), omdat de situatie grimmig werd. Er was door de 'actievoerders' een oproep gedaan (onder andere via Radio De Vrije Keijser) aan de demonstranten om met spoed richting het CS te gaan. Via de helicopterbeelden was te zien dat een groep daaraan gehoor gaf en vanaf de Dam, over het Damrak, naar het CS liep.

Een grote groep demonstranten afkomstig vanaf de Dam was gaan zitten op de hoek van de Prins Hendrikkade en de Martelaarsgracht. In de buurt van het Victoria-hotel en op enkele andere plaatsen werden er stenen uit de grond gehaald door groepen 'actievoerders'. Radio De Vrije Keijser bleef in verschillende talen oproepen om de Italiaanse arrestanten te bevrijden op het CS.

De ME startte omstreeks 17.00 uur met het boeien van de Italianen uit de laatste wagon. Hierbij bleek een tekort aan reguliere handboeien en moest gebruik gemaakt worden van plastic boeien die op het laatste moment ter plaatse werden gebracht. Bij het boeien werd men onderworpen aan een veiligheidsfouillering. Het ME-personeel begeleidde de geboeide personen naar de gereedstaande bussen van het Gemeentevervoerbedrijf (GVB). De goederen die bij hen waren aangetroffen werden tevens naar de bussen gebracht. Vervolgens reden de bussen begeleid door politie-motoren naar de penitentiare inrichting Over-Amstel. ME-personeel reed in de bussen mee. Bij de penitentiare inrichting Over-Amstel werden de Italianen ontdaan van hun handboeien en overgedragen aan het personeel van de inrichting, dat vervolgens verantwoordelijk was voor de verdere behandeling en verzorging van deze groep Italianen.

Kort nadat de Italiaanse arrestanten onder begeleiding van ME en motorrijders waren weggebracht naar de penitentiare inrichting Over-Amstel lukte het de politie de sit-down-actie te beëindigen en keerde de rust weer.

Een groot deel van de avond en nacht waren de autoriteiten bezig met het per trein terugsturen van de groep van 150 Italianen. In aansluiting op het noodbevel van de burgemeester was door de Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND) een last tot uitzetting uit Nederland gegeven. Het beleidscentrum in Amsterdam had contact met het Landelijk Coördinatie Centrum (LCC) in Den Haag. Er werd afgesproken dat het LCC contact op zou nemen met de autoriteiten in Emmerich (Duitsland) om te trachten de grens open te houden. Deze zou namelijk normaliter in de nachtelijke uren gesloten zijn. De trein zou tot de grens begeleid worden door Nederlandse ME en daarna overgenomen worden door de Duitse politie.

Nadat bekend werd dat de Italianen voor 21.00 uur weer in de trein moesten zitten, werden ze door het personeel van de inrichting opnieuw met plastic boeien (die binnen het gevangeniswezen altijd gebruikt worden) geboeid en naar de GVB-bussen geleid. Daar werden ze overgedragen aan de ME. Wederom vergezelde de ME hen in de bussen, terwijl ze onder begeleiding van politiemotoren werden overgebracht naar Station Sloterdijk. Aldaar stond de trein gereed die hen zou terugbrengen naar Italië. Op het moment dat men in de trein plaatsnam werden de boeien losgeknipt. De goederen die eerder waren afgenomen werden op dat moment weer teruggegeven. Vervolgens zouden ze, wanneer hiervoor toestemming gegeven werd, vertrekken naar het CS om daar ook reguliere passagiers in te laten stappen. Om 22.48 uur vertrok de trein vanaf Sloterdijk naar het Centraal Station. Het vertrek duurde langer dan gepland, omdat er aan de noodrem werd getrokken. Op het Centraal Station kregen de Italianen omstreeks 23.45 uur lunchpakketten van de regiopolitie Amsterdam-Amstelland uitgereikt. Er was op dat moment ME-personeel in de trein en op het perron aanwezig. Indien mensen aangaven dat ze naar het toilet wilden, werden ze door ME-personeel begeleid naar de toiletfaciliteiten op het perron, alwaar ook gelegenheid was om water te drinken.

Het vertrek van de trein richting Duitse grens werd wederom vertraagd, omdat men aan de noodrem had getrokken en de remmen van de trein daardoor waren geblokkeerd. Het duurde lang voordat Nederlandse monteurs in staat waren deze Italiaanse apparatuur te repareren.

Op het CS stond op dat moment een andere trein met Italiaanse passagiers te wachten om te vertrekken. Hier weigerden de Italianen in de trein plaats te nemen omdat zij niet wisten wat er met de opgehouden Italianen ging gebeuren. Bovendien kon ook deze trein niet vertrekken, vanwege het feit dat de inzittenden aan de noodrem trokken. Uiteindelijk werd er door de politie telefonisch contact gelegd tussen Italianen op het CS en de opgehouden Italianen op station Sloterdijk. Na dit contact stapten de passagiers op het CS in, waarna de trein richting Duitsland is vertrokken (22.18 uur). Onderweg werd de trein nog enkele malen opgehouden door het onnodig gebruik van de noodrem.

Door al het oponthoud arriveerden de treinen te laat bij de Duitse grens om nog doorgelaten te worden. De grens zou pas weer om 06.30 uur opengaan. Ook druk vanuit het beleidscentrum en het LCC had geen effect. Na overleg tussen betrokken instanties in Amsterdam en Arnhem werd besloten dat de treinen konden blijven staan in de buurt van Arnhem. Vanuit Arnhem konden ze om 06.33 uur en 07.19 uur vertrekken richting Duitsland.

In de tijd dat de treinen daar stil stonden zijn door de politie 1500 lunchpakketten afgeleverd voor de inzittenden.

3.3 Een onrustige avond

Ondertussen (op zaterdagavond 14 juni) verzamelden zich ongeveer 250 personen bij Vrankrijk. De groep liep vanaf Vrankrijk richting Dam en via een aantal omwegen naar het CS, waarbij ze werden begeleid door de ME. Ter hoogte van het CS verspreidde de groep zich, waarna het weer redelijk rustig werd.

Om 22.00 uur bereikte de politie het bericht dat er voor Vrankrijk verzameld werd voor een lawaaidemonstratie bij het hoofdbureau. Deze oproep werd verspreid via flyers die werden uitgedeeld. De groep voor Vrankrijk breidde zich langzaam uit tot ongeveer 100 personen.

Vervolgens vertrok deze groep richting het Koningsplein, waarbij men stenen onder de kleding droeg. Onderweg werden vernielingen (zoals het vernielen van auto's en het op straat gooien van fietsen) gepleegd. Het optreden van de ME werd wederom bemoeilijkt door het feit dat de 'actievoerders' zich opdeelden in kleine groepen en hun acties vooral in de smalle straten pleegden. Voor de ME was het daar moeilijk om snel te kunnen manoeuvreren. Wel werden er weer enkele aanhoudingen verricht ter zake vernieling en

openlijke geweldpleging. Tegen het middernachtelijk uur was het druk voor Frankrijk maar werd het in de omgeving weer redelijk rustig.

Overigens werd het optreden van de politie deze dagen bemoeilijkt door het feit dat er bij de centrale meldkamer op het hoofdbureau, diverse telefoontjes binnen kwamen met (naar later bleek) valse meldingen over vernielingen door groepen 'actievoerders'. Hiermee wilden deze groepen de politie misleiden. Er werd dan ook besloten alleen op te treden op basis van de informatie zoals die door politie-eenheden werd doorgegeven.

3.4 De Legalize!-demonstratie

Via Internet is melding gemaakt van een Pre-party. Deze zou voorafgaande aan de 'streetrave' van de Legalize! tussen zaterdag 14 juni 1997 te 19.00 uur en zondag 15 juni 1997 te 08.00 uur worden gehouden. De Pre-party vond daadwerkelijk plaats in het Vrieshuis Amerika op de Oostelijke Handelskade. Er waren ongeveer 600 personen aanwezig. Gedurende de gehele nacht bereikten de politie tientallen telefonische meldingen met klachten over het geluid. Rond 06.00 uur werd de party door de politie bezocht met de mededeling dat het feest diende te stoppen, hetgeen ook gebeurde.

Op zondag 15 juni 1997 zou vanaf 12.00 uur de Legalize-optocht worden gehouden met aansluitend een 'streetrave'. Aangezien het in het begin niet lukte om voortijdig contact te krijgen met de organisatie van Legalize stond de politie alleen informatie ter beschikking zoals dat was verspreid via Internet, persberichten en flyers. Uit deze informatie bleek dat het doel van Legalize! was om te demonstreren voor de afschaffing van de strafbaarstelling van drugs, te beginnen in Europa. Door Legalize werd opgeroepen om op zondag 15 juni 1997 vanaf 12.00 uur een 'streetrave' te houden op de Dam, welke voorzien zou zijn van muziek, drank en vooral drugs. Deze 'streetrave' zou duren tot en met maandag 16 juni 1997. Door Radio De Vrije Keijzer werd opgeroepen hiertoe te verzamelen op het Stationsplein. De 'streetrave' zou eindigen in een "Euroblow" waarbij de deelnemers gezamenlijk een joint van grote omvang zouden roken.

In de risico-analyse van deze demonstratie werd gewezen op de mogelijkheid dat "er grote problemen in het kader van de openbare orde kunnen ontstaan". Dit stond in contrast met de informatie die de politie inmiddels kreeg door het alsnog opgebouwde contact tussen het vredesdetachement en de organisatoren. Deze benadrukten het feit dat ze aan de wereld wilden tonen dat het gebruik van drugs juist vredelievend en zonder problemen kon zijn.

Het beleidscentrum besloot op zondagmorgen dat de 'streetrave' niet kon plaatsvinden op de Dam. Dit vanwege het feit dat deze plaats was gelegen op de route van de Streetparade welke was georganiseerd door de stichting JAM. Bovendien was het karakter en de duur van de 'streetrave' niet te combineren met de receptie in de Nieuwe Kerk op

zondagavond en de lunch van de regeringsleiders en de Koningin op maandag in het Koninklijk Paleis. Tevens werd door het beleidscentrum te verstaan gegeven dat er een actiever aanhoudingsbeleid gevolgd moest worden.

Omdat het uitgangspunt van het beleid was het zoveel mogelijk door laten gaan van demonstraties zocht de commandant van het vredesdetachement aan het begin van de zondagmiddag naar een alternatief. Hij kwam op het stationsplein met de organisatie van Legalize een nieuwe route overeen: de optocht zou beginnen op het CS en dan volgens een afgesproken route naar het Vrieshuis Amerika op de Oostelijke Handelskade gaan, alwaar de 'streetrave' plaats kon vinden. Hierna vertrok de optocht die bestond uit ongeveer 1000 personen. De stoet werd begeleid door eenheden van het vredesdetachement. Tijdens de optocht bleek dat er afgeweken werd van de afgesproken route. De commandant van het vredesdetachement verzocht hierop om afzetting van de zijstraten door ME-voertuigen. Aan dit verzoek werd voldaan doch groepen demonstranten liepen tussen de voertuigen door. In de stoet werd door het vredesdetachement een groep van ongeveer 100 'actievoerders' waargenomen. Ondanks het feit dat de stoet een afwijkende route volgde, werd deze op normale wijze begeleid. Aangekomen op het Mr. Visserplein ging men een sit-down-actie houden. Aangezien dit niet binnen de tolerantiegrenzen viel en ernstige overlast voor het verkeer zou veroorzaken, besloot het beleidscentrum deze sit-down-actie niet toe te staan. De politie gaf de stoet een laatste gelegenheid zijn weg te vervolgen, alvorens tot optreden over te gaan. Na overleg tussen het vredesdetachement en de organisatie zette de stoet zich weer in beweging. Mede omdat de zijstraten waren afgezet door de ME, arriveerde de stoet uiteindelijk bij het Vrieshuis Amerika. Hier werd aansluitend de 'streetrave' gehouden.

De overige demonstraties in deze periode zijn allen, zonder noemenswaardige incidenten, goed verlopen. Behoudens een aantal gevallen waarin door afzettingen bewerkstelligd is dat de vastgestelde route werd gevolgd, is er door de politie niet opgetreden.

Hoofdstuk 4 Artikel 140 Wetboek van Strafrecht

4.1 De feiten

Op zondagmorgen 15 juni 1997 maakten de algemeen commandant en de leden van het beleidscentrum zich zorgen over de mogelijke verstoringen van de Eurotop. De dagen ervoor was duidelijk gebleken dat de 'actievoerders' zich agressief gedroegen, vernielingen pleegden, vredelievende demonstraties gebruikten om in de anonimiteit daarvan de orde te verstoren (Werkelozenmars) en onverwachts tot geweld overgingen. De politie gaf aan dat het steeds moeilijker werd met reguliere middelen deze groepen te bestrijden. Het was de politie opgevallen dat de 'harde kern' demonstranten op vrijdag en zaterdag met name vanuit Frankrijk had geopereerd, terwijl ook via de media en internet en Radio De Vrije Keijser werd opgeroepen om in dit pand te verzamelen. Frankrijk werd kennelijk gebruikt als verzamelpunt, uitvalsbasis en als plaats waar de 'actievoerders' zich hergroepeerden of terugtrokken. Het bleek dat de 'actievoerders' georganiseerd te werk gingen. De politie nam waar dat de 'actievoerders' met een tactiek opereerden ten einde het optreden van de politie te bemoeilijken; de 'actievoerders' manifesteerden zich in kleine groepjes en voerden daarmee gerichte hit and run acties uit. Uit observaties bleek dat er sprake was van een taakverdeling binnen de groep en een toegangsregime bij het pand Frankrijk. Ook werden (zo bleek na nader onderzoek) valse meldingen gedaan bij de politie met de bedoeling via desinformatie de aandacht af te leiden. Tevens maakten de 'actievoerders' gebruik van Internet voor het uitwisselen van informatie. Voorts bleken alle politie-verbindingen structureel te worden afgeluisterd. Radio De Vrije Keijser gebruikte de informatie van deze verbindingen om tijdens acties te kunnen anticiperen op het optreden van de politie. Via deze zender werden signalementen verspreid van personen die door de politie werden gezocht, met daarbij het advies om bijvoorbeeld van kleding te ruilen. Radio De Vrije Keijser riep met regelmaat op tot het voeren van acties. Verder luidde de informatie dat de acties zouden doorgaan en dat de 'actievoerders' voornemens waren gewelddadige acties uit te voeren tegen de politie. Hiermee werd duidelijk dat een verder vervolg hiervan in hoge mate bedreigend was voor een veilig en ongestoord verloop van de Eurotop.

4.2 De inventarisatie van de mogelijke rechtsgronden

De zorgen over de mogelijke acties door de 'actievoerders' waren voor het beleidscentrum reden om de verschillende juridische mogelijkheden op grond waarvan opgetreden zou kunnen worden nogmaals tegen het licht te houden. Het beleidscentrum besprak de volgende mogelijkheden:

- 1 personen die zich schuldig maken aan openlijk geweld worden op grond van artikel 141 Sr aangehouden en in verzekering gesteld;
- 2 personen die zich individueel schuldig maken aan vernieling worden aangehouden op grond van artikel 350 Sr.; indien zij geen naam opgeven en/of zonder vaste woon- of verblijfplaats zijn worden zij op grond van artikel 67 lid 2 Sv. in verzekering gesteld; eventueel wordt gebruik gemaakt van het noodbevel na heenzending of artikel 540 Sv.;
- 3 personen die, gelet op de informatie-positie over hen en over het pand Vrankrijk (beneden), zich op straat begeven vanuit dit genoemde pand, worden aangehouden op grond van artikel 140 Sr (deelneming aan een criminele organisatie); bepalend bij de besluitvorming hieromtrent is geweest dat de informatie verkregen vanuit dit pand aangaf dat men voornemens was op gewelddadige wijze de openbare orde te gaan verstoren;
- 4 personen die zich in en om de zones schuldig maken aan overtreding van de noodverordening (artikel 4 (de verwijderingsverplichting), of artikel 5 (verbod op samenscholing), het redelijkerwijs verstoren openbare orde en het met zich voeren van zaken die hiertoe kunnen dienen), worden bij niet voldoen aan bevel of vordering aangehouden voor artikel 184 Sr.; eventueel wordt gebruik gemaakt van het noodbevel na heenzending of artikel 540 Sv.; indien zij geen naam opgeven en/of zonder vaste woon- of verblijfplaats zijn worden zij op grond van artikel 67 lid 2 Sv. in verzekering gesteld;
- 5 personen die zich schuldig maken aan verzet tijdens hun aanhouding worden tevens aangehouden op grond van overtreding van artikel 180 Sr.; indien zij geen naam opgeven en/of zonder vaste woon- of verblijfplaats zijn worden zij op grond van artikel 67 lid 2 Sv. in verzekering gesteld;

Het beleidscentrum overwoog deze verschillende mogelijkheden voor de aanpak van de 'actievoerders'. Vrij snel kwam men tot de conclusie dat de bestuurlijke en juridische instrumenten slechts in beperkte mate geschikt waren om aan de problematiek het hoofd te bieden. Ook het eventueel aanhouden van personen op basis van de APV werd in dit verband ontoereikend gevonden, aangezien de gepleegde vergrijpen veel zwaarder werden geacht dan de in de APV bedoelde ongewenste gedragingen. De andere mogelijkheid was om ordeverstoorders door de rechter-commissaris gedurende een periode in verzekering te stellen, op grond van artikel 540 Sv.. Ook dit bleek juridisch en praktisch niet haalbaar.

Na ampel beraad en na een beoordeling van de gebeurtenissen van de vrijdag en zaterdag werd besloten maatregelen te nemen ten einde te voorkomen dat zich tijdens de feitelijke Eurotop dagen (maandag en dinsdag) vergaande gewelddadige conflicten zouden voordoen tussen de politie en de 'actievoerders'. Het eventueel toepassen van

artikel 140 Sr of andere rechtsgronden leidde bij betrokkenen van bestuur, justitie en politie tot een intensieve discussie. In bovenstaande scenario's werden de verschillende mogelijkheden afgewogen. Bestuurlijke maatregelen/de noodverordening boden onvoldoende mogelijkheden ter beheersing van de openbare orde, in casu het tegengaan van geweld, vernieling en versterking van de Eurotop. Het parket Amsterdam was uiteindelijk van oordeel dat van het bestaan van een criminele organisatie gesproken kon worden. Voor een uitvoerige uitleg van het gebruik van artikel 140 Sr verwijzen wij naar het ambtsbericht van de hoofdofficier van justitie dat als bijlage is bijgevoegd.

4.3 De aanhoudingen

Omstreeks 16.00 uur gaf de hoofdofficier van justitie opdracht om personen die Vrankrijk verlieten aan te houden ter zake artikel 140 van het Wetboek van Strafrecht. Zoals reeds gesteld vormde Vrankrijk immers de spil van alle acties die de 'actievoerders' ontplooiden.

Tussen 18.00 uur en 20.00 uur werden 15 personen, die alleen of in groepjes Vrankrijk verlieten, aangehouden door het arrestatieteam en overgebracht naar het hoofdbureau. Bij één van die aanhoudingen zijn de arrestanten voorzien van een zwarte zonnebril bij het overbrengen. Dit kwam omdat informatie was ontvangen dat deze groep vanuit Vrankrijk ontzet zou worden. Het betrokken arrestatieteam heeft in dit geval de voor hen gebruikelijke procedure gevolgd.

Ze werden geboeid en middels arrestantenbusjes overgebracht naar het cellencomplex in het hoofdbureau. Aldaar werden de aangehouden personen, conform wettelijk voorschrift, geleid voor een hulpofficier van justitie en in het belang van het onderzoek ingesloten.

In de vroege avond meldden eenheden van de verkenning dat er opgeroepen werd tot een lawaaidemonstratie. Er werd vervolgens gezien dat er zich kleine groepjes mensen rond Vrankrijk bevonden, die bivakmutsen ophadden. Gezien hun gedrag en uiterlijke verschijning betrof het hier 'actievoerders'. Zij hinderden het verkeer en schopten naar auto's, waaronder één van de Franse delegatie. Ook was waar te nemen dat 'actievoerders', afkomstig uit Vrankrijk, de omgeving van het pand controleerden op de aanwezigheid van de politie. Deze personen waren voorzien van portofoons.

Omstreeks 21.00 uur verzamelde een groep van ongeveer 40 personen, met bivakmutsen, zich voor Vrankrijk. Deze groep groeide uit tot ongeveer 200 personen. Nadat de groep even in Vrankrijk was geweest vertrok men richting Raadhuisstraat. Er werd gezien dat een klein groepje vooruit liep, kennelijk om te kijken of er politie aanwezig was. Binnen de groep werden bivakmutsen uitgedeeld. Vervolgens haakte men de armen in elkaar, zodat er een soort "scrum" werd gevormd. Op dit moment vond, in het kader van de Eurotop, de receptie in de Nieuwe Kerk plaats. In de plannen van de 'actievoerders' werden acties tegen het Koninklijk Paleis aangekondigd. Het vermoeden bestond dat deze groep voornemens was om de acties te richten op de

Nieuwe Kerk en/of de omgeving. Hierop werd door de algemeen commandant opdracht gegeven de groep in te sluiten en aan te houden ter zake artikel 140 Sr. Door de ME en de aanhoudingseenheid werden 341 personen aangehouden als verdachte van het deelnemen aan een criminele organisatie. De aangehouden personen werden vervolgens één voor één uit de groep gehaald, onderworpen aan een veiligheidsfouillering en met plastic boeien geboueid. Hierna werden ze in gereedstaande GVB-bussen geplaatst. Ook hier moest uit nood overgegaan worden tot het gebruik van plastic handboeien. De aanhoudingseenheid moest enkele malen mensen die door anderen arrestanten werden vastgehouden, lostrekken uit de groep. Ook moest men enkele personen meeslepen daar zij weigerden mee te werken aan de overbrenging naar de gereedstaande bussen. Er werd echter geen excessief geweld aangewend. Bij de veiligheidsfouillering werd er zoveel mogelijk rekening mee gehouden dat vrouwen door vrouwelijke ambtenaren gefouilleerd werden, maar het systeem was niet waterdicht. Nadat de bussen vol waren werden de arrestanten in aanwezigheid van ME en onder begeleiding van politie-motoren naar Over-Amstel overgebracht.

Bij de aanhouding van de 341 personen werden onder meer 2 ruitentickers, een gasalarm revolver, twaalf gaspatronen, een doosje alarmpatronen, drie buizen met 28 signaalpatronen, 3 traangas spuitbussen, een schietbalpen, 16 messen en 18 bivakmutsen aangetroffen.

Later die nacht zijn nog eens 15 personen die Vrankrijk verlieten aangehouden ter zake artikel 140 Sr. Deze arrestanten werden overgebracht naar het hoofdbureau van politie, alwaar ze op gebruikelijke wijze werden voorgeleid voor een hulpofficier van justitie.

4.4 De voorgeleiding, opvang en administratieve verwerking

In de tussentijd werd er door de commandant Recherche Maatregelen en Informatie overlegd over een lokatie waar de grote groep arrestanten kon worden ondergebracht. De penitentiaire inrichting Over-Amstel gaf aan dat de arrestanten aldaar opgevangen en verwerkt konden worden. Op dat moment werd er nog vanuit gegaan dat de groep uit ongeveer 150 personen bestond, maar dit aantal groeide met het vullen van de bussen.

Zoals in deel I reeds is aangegeven, was er rekening gehouden met de opvang en het onderbrengen van 120 'strafrecht'-arrestanten. Nu het om aanzienlijk meer arrestanten ging moest er geïmproviserd worden om de arrestanten voor te geleiden, onder te brengen en af te handelen.

In de penitentiaire inrichting werd een begin gemaakt met de administratieve verwerking van de arrestanten en konden de eerste twee bussen door de beveiligingssluis naar de binnenplaats doorrijden. De administratieve verwerking van de arrestanten werd door de politie, samen met het personeel van de Landelijke Bijzondere

Bijstandseenheid en het personeel van de penitentiaire inrichting zelf, ter hand genomen. De arrestanten werden door de bijstandseenheid gefouilleerd/gevisiteerd en ingeschreven. De fouilleringen werden vervolgens in zakken gedaan en genummerd. Ondertussen werden alle logistieke benodigdheden voor fouilleren, foto's maken, inboeken, voorgeleiden en dergelijke verzameld. Het opstarten van de administratieve verwerking verliep in eerste instantie moeizaam.

Om 01.04 uur waren alle 7 bussen met arrestanten gearriveerd bij Over-Amstel. Aangezien er weinig ruimte was op de binnenplaats, moesten de andere bussen op het voorterrein van de penitentiaire inrichting wachten. Dit had tot gevolg dat een groot aantal arrestanten gedurende een langere tijd geboeid in de bussen moest blijven wachten. Door de ter plaatse aanwezige ME werden zo goed mogelijke oplossingen gezocht voor problemen als toiletvoorzieningen, het geven van drinken en temperatuurregeling.

Later werd er besloten om de arrestanten in ieder geval op de binnenplaats uit de bussen te laten stappen. Dit omdat het door het grote aantal arrestanten nog een tijd zou duren voordat de laatste arrestant gefouilleerd en voorgeleid zou zijn. Men wilde zoveel mogelijk tegengaan dat de wachttijden in de bussen onaanvaardbaar lang zouden worden.

Nadat men reeds was begonnen met het administratieve verwerken daarvan, vond er, wegens het grote aantal arrestanten, kort overleg plaats tussen de directie van de penitentiaire inrichting, de bijzondere bijstandseenheid van het gevangeniswezen en de politie. Op dat moment werd er voor een methodiek gekozen waardoor de arrestanten sneller voorgeleid, gefouilleerd, ingeboekt en ondergebracht konden worden.

Zo werd er overgegaan tot een opstelling waardoor alle arrestanten administratief werden verwerkt en daarna voor een hulpofficier van justitie werden geleid. Hieraan voorafgaand werden de boeien losgeknipt en werden de arrestanten gefouilleerd/gevisiteerd door het personeel van de bijstandseenheid. Daarbij werd de bijstandseenheid geassisteerd door overwegend vrouwelijk politiepersoneel. Het fouilleren vond plaats onder verantwoordelijkheid en volgens de richtlijnen van de Dienst Gevangeniswezen. De vrouwen werden in een afzonderlijke ruimte gefouilleerd.

Van alle arrestanten werd een polaroidfoto gemaakt. Elke arrestant kreeg een specifiek nummer dat werd aangebracht op de foto, in het dossier en op de fouillering. De arrestant werd onder datzelfde nummer administratief verwerkt.

De arrestanten werden na voorgeleiding in drie groepen gescheiden: vrouwen, buitenlandse en Nederlandse mannen. Vervolgens werden de vrouwen naar boven gebracht, de Nederlanders naar de sporthal en de buitenlanders naar de binnenplaats. Gedurende de nacht droeg de penitentiaire inrichting zorg voor de verzorging van de

arrestanten die plaats vond conform de richtlijnen zoals die voor de Dienst Gevangeniswezen gelden.

In totaal waren er 341 personen overgebracht naar de penitentiaire inrichting Over-Amstel. Gedurende de nacht werd het duidelijk dat dit aantal daar onmogelijk voor langere tijd kon blijven. Er was sprake van een te geringe capaciteit en bovendien was men in de penitentiaire inrichting Over-Amstel niet berekend op de aanwezigheid van 118 vrouwen. Dit zou een inbreuk betekenen op de dagelijkse gang van zaken voor de overige gedetineerden.

Door het grote aantal binnengebrachte arrestanten ging de directie van de penitentiaire inrichting Over-Amstel tezamen met de politie, over tot het zoeken van opvangcapaciteit in het land. Na langdurig overleg met diverse instanties en andere inrichtingen, kon er een verdeling worden gemaakt voor de 341 arrestanten in de penitentiaire inrichting Over-Amstel en de 30 arrestanten in het hoofdbureau van politie. De verdeling zag er als volgt uit:

Amsterdam en Amstelveen (politiecellen)	82 personen (waaronder 1 vrouw)
Zutphen	96 personen (buitenlanders)
Hoogeveen	75 personen
Heerhugowaard	117 personen (vrouwen)

Eén arrestant was inmiddels vervoerd naar het ziekenhuis, vanwege het feit dat hij was geraakt door een vuurpijl welke was afgeschoten vanuit het pand Vrankrijk op het moment dat de groep demonstranten was ingesloten en aangehouden.

Ten aanzien van de penitentiaire inrichting in Heerhugowaard, werd met toestemming van de secretaris-generaal van het ministerie van Justitie, het calamiteitenplan in werking gesteld. Op grond van dit noodscenario konden de 117 vrouwelijke arrestanten aldaar in een tent worden ondergebracht.

Op maandag 16 juni 1997 omstreeks 09.00 uur waren in de penitentiaire inrichting Over-Amstel alle 340 arrestanten geleid voor een hulpofficier van justitie, gefouilleerd, gefotografeerd en administratief verwerkt. Van dit aantal hadden 228 arrestanten geen personalia opgegeven. Hierop kon een aanvang worden gemaakt met de verdeling van de arrestanten over het land, zoals dat in de loop van de nacht was vastgesteld. Het overbrengen van de arrestanten werd uitgevoerd door de Landelijke Bijzondere Bijstandseenheid met daartoe ingerichte arrestantenbussen. Hierbij werden de arrestanten geboeid.

4.5 De inverzekeringstelling en het verhoor

Op maandag 16 juni werden 370 verdachten binnen de wettelijke termijn in het belang van het onderzoek, door een hulpofficier van justitie, in verzekering gesteld en vervolgens gefotografeerd en gedactyloscopeerd. Daarna werden alle arrestanten verhoord.

Problemen die zich gedurende de gehele administratieve verwerking van arrestanten voordeden waren dat een groot aantal arrestanten onderling van kleding wisselde en dat haardrachten drastisch aangepast werden. Daarnaast gaven arrestanten op verschillende momenten in de administratieve verwerking en afhandeling verschillende namen op. Dit werkte vertragend in de administratieve verwerking van de arrestanten en dat had tot gevolg dat er, ondanks de polaroidfoto's, een aantal arrestanten niet meer uit elkaar was te houden.

Op dinsdag 17 juni 1997 werd de piketcentrale in kennis gesteld van de inverzekeringstellingen. Hiertoe werden rond 02.00 uur de doorslagen van de bevelen van inverzekeringstelling per envelop afgeleverd bij het perceel Spuistraat 10. 's Ochtends bleek dat de doorslagen abusievelijk in een verkeerde brievenbus waren gedeponneerd. Deze fout werd vervolgens direct hersteld door het alsnog in kennis stellen van de piketcentrale.

4.6 De heenzending

In overleg met het Openbaar Ministerie werd vanaf dinsdagmorgen 17 juni gestart met het heenzenden van de verdachten die individueel waren aangehouden ter zake artikel 140 Sr. Na de uitspraak in kort geding werden twee Nederlanders in vrijheid gesteld en werd de derde verdachte ter beschikking gesteld van de IND ten einde te worden uitgezet. Dinsdagavond werden de overige 25 individueel aangehouden arrestanten heengezonden.

In de loop van woensdag 18 juni werd het transport naar Amsterdam geregeld voor de grote groep arrestanten die inmiddels over het land verspreid waren ondergebracht. Door de bijstandseenheid werden vanuit Zutphen, Hoogeveen en Heerhugowaard arrestanten overgebracht naar de politiebureaus Waddenweg, Meer en Vaart, Van Leijenberghlaan en IJ-tunnel. Vanuit deze bureaus werden de verdachten door hulpofficieren van justitie heengezonden. Op donderdag 19 juni werden 's morgens de laatste 40 arrestanten die in politiecellen in Amsterdam of Amstelveen zaten, heengezonden. Een aantal buitenlandse arrestanten die waren geplaatst in Zutphen werden, door tussenkomst van de IND, uitgezet.

Zoals reeds is aangegeven ontstonden tijdens de afhandeling problemen over het uit elkaar houden van de arrestanten. Het feit dat men wisselde van uiterlijk en naam, gecombineerd met het grote aantal arrestanten én het gegeven dat ze over het gehele land verspreid waren ondergebracht, had tot gevolg dat het overzicht op een aantal arrestanten verloren was gegaan. Desondanks heeft de politie tot het uiterste gepoogd om de fouillering bij de heen- en terugtocht te geven. Deze inspanningen hebben niet kunnen voorkomen dat er 33 fouilleringen zijn overgebleven. Bovendien kan niet worden uitgesloten dat er verwisselingen van fouilleringen hebben plaatsgevonden.

4.7 Het voornemen tot binnentreding Vrankrijk

Tijdens de aanhouding van de ingesloten groep in de Paleisstraat, werd er vanuit een raam op de tweede verdieping van Vrankrijk met een seinpistool op de daar aanwezige mensen geschoten. Ook werd er door verkenningseenheden van de politie gezien dat er op het dak van Vrankrijk molotovcocktails werden geplaatst. Om deze redenen werden er voorbereidingen getroffen om Vrankrijk op basis van de Wet Wapens en Munitie te betreden ter aanhouding van de verdachte(n) en ter inbeslagneming van het vuurwapens. De ME positioneerde zich nogmaals rond Vrankrijk. Het plan was om vanuit een tweetal helicopters af te dalen op het dak en vervolgens het pand te betreden. Normaliter zou zo'n pand met een hoogwerker worden binnengegaan maar in dit geval was dat niet mogelijk wegens de te grote risico's voor het politiepersoneel. Daarnaast zou de politie het pand vanaf de straat binnentreden.

Het beleidscentrum stelde de burgemeester van dit voornemen op de hoogte. De burgemeester was van mening dat de operatie teveel risico's met zich meebracht. Deze risico's tezamen met de geluidsoverlast en de vrees voor escalatie in de stad wogen niet op tegen het gepleegde feit. Hierover trad de burgemeester in overleg met de overige leden van de driehoek en uiteindelijk werd er door de driehoek besloten geen inval te doen. Hierop heeft de ME zich teruggetrokken.

Hoofdstuk 5 Aanhoudingen op grond van de noodverordening

Op maandag 16 juni 1997 omstreeks 22.00 uur verzamelde een groep van ongeveer 150 personen zich op de Nieuwmarkt. Er was via flyers en Radio De Vrije Keijser opgeroepen tot het houden van een jubel-demonstratie. Hierbij zouden alle Eurotop hotels worden aangedaan om daar, door het maken van veel lawaai, de regeringsleiders uit hun slaap te houden. In verschillende groepen begaf men zich via The Grand hotel naar het Muntplein. Dit gebied viel binnen zone 3 van Hotel de l'Europe, omdat dit niet verder is dan 200 meter vanaf het hotel. Iedereen had toegang tot zone 3, maar moest zich desgevraagd kunnen legitimeren en/of toestaan dat meegevoerde bagage werd gecontroleerd. Er gold een stopverbod en het openbaar vervoer halteerde er niet. In zone 3 mocht bovendien op grond van de noodverordening alleen gedemonstreerd worden wanneer een ontheffing van de burgemeester verkregen was. Een dergelijke ontheffing was niet verleend.

Op datzelfde moment liep het diner voor de regeringsleiders in het Rijksmuseum af en werd een aanvang gemaakt met het vervoer naar de hotels. Het Muntplein was voor dat vervoer een belangrijke doorgangsroute. En daar stonden zo'n 150 demonstranten. De ME heeft daarom kort gechargeerd om het plein vrij te maken.

De demonstranten maakten echter geen aanstalten om te vertrekken en bleven in de directe omgeving van Hotel de l'Europe rondlopen. Het beleidscentrum besloot daarom over te gaan tot aanhouding. Hierop werd de groep in de Amstelstraat door de ME ingesloten en aangehouden ter zake overtreding van de noodverordening. De insluiting stuitte op operationele problemen van logistieke en communicatieve aard. Hierdoor werd een groter gebied afgesloten met als gevolg een vermenging van een aantal voorbijgangers met de demonstranten. Kort na de aanhouding werd dan ook door de aanhoudingseenheid ter plaatse een scheiding gemaakt tussen demonstranten en voorbijgangers waarbij gelet werd op kleding en gedrag. Er werden 143 personen op de Amstel aangehouden.

In de tussentijd vonden er ongeregelde heden aan de overzijde van de Amstel, rondom de Stopera, plaats. Aldaar werd omstreeks 01.15 uur door de ME een groep mensen ingesloten en aangehouden op grond van artikel 2 lid 1 van de APV. Deze groep van 23 arrestanten werd, na te zijn geboeid en gefouilleerd, in dezelfde bussen geplaatst als de arrestanten van de noodverordening.

Nadat er een eerste schatting was gemaakt van het aantal aangehouden demonstranten werd er door de commandant Recherche Maatregelen en Informatie geïnformeerd waar de arrestanten ondergebracht zouden kunnen worden. Hij kreeg van de directie van de penitentiaire inrichting Over-Amstel en het ter plaatse aanwezige politiepersoneel te horen dat er op dat moment nog erg hard gewerkt werd aan de afhandeling van de arrestanten die waren aangehouden ter zake artikel 140 Sr. Ten gevolge daarvan was het

onmogelijk om de nieuwe groep arrestanten direct in de penitentiaire inrichting Over-Amstel op te vangen.

Als alternatief werd de sportzaal van de Koninklijke Marechaussee in Badhoevedorp operationeel gemaakt. Deze zou tijdelijk in gebruik worden genomen totdat er weer opvangmogelijkheden in de penitentiaire inrichting Over-Amstel waren.

Omstreeks 02.00 uur vertrok de stoet van 4 bussen met een peloton ME en motorrijders richting Badhoevedorp. Op het moment dat de bussen met arrestanten in Badhoevedorp ter plaatse kwamen bleek dat de penitentiaire inrichting Over-Amstel toch binnen een uur nieuwe arrestanten kon ontvangen. Hierop werd de afweging gemaakt om óf de arrestanten even op te houden in de sportzaal van Badhoevedorp óf om de bussen door te laten rijden naar de penitentiaire inrichting Over-Amstel. Daar het verblijf in Badhoevedorp maar van korte duur zou zijn en het uit laten stappen en het weer in laten stappen enige tijd in beslag zou nemen, werd besloten de bussen door te laten rijden naar de penitentiaire inrichting Over-Amstel. Bovendien bleek de sportzaal gevoelig te zijn voor vernielingen hetgeen gevaar op kon leveren voor arrestanten en politiepersoneel. Hierop vertrok de stoet vanuit Badhoevedorp richting de penitentiaire inrichting Over-Amstel. Zowel op de weg naar Badhoevedorp als op weg naar deze penitentiaire inrichting was de sfeer in de bussen rustig; er deden zich geen problemen voor.

Omstreeks 03.30 uur kwam de stoet aan in de penitentiaire inrichting Over-Amstel. Er werden direct toiletfaciliteiten geplaatst op het voorterrein waar de bussen in eerste instantie geparkeerd werden. Tevens gaf het personeel van de penitentiaire inrichting de arrestanten van een bekertje water. De eenheid Recherche Maatregelen en Informatie had inmiddels in de gang een inboekings- en voorgeleidingroute ingericht waardoor direct de eerste arrestanten administratief verwerkt en voorgeleid konden worden. De fouillering die daaraan vooraf ging werd gedaan door de bijstandseenheid, daarbij geassisteerd door (vrouwelijk) politiepersoneel.

Het traject van boeien losknippen, fouilleren, inboeken en voorgeleiden van alle 143 arrestanten verliep voorspoedig en was binnen twee uur klaar. 22 arrestanten zijn bij de voorgeleiding heengezonden, omdat uit de toetsing van de hulpofficier van justitie bleek dat zij niet konden worden aangemerkt als verdachte. Deze 22 personen zijn direct met een GVB-bus teruggebracht naar het centrum van Amsterdam.

Op dinsdag 17 juni waren alle 121 verdachten gehoord; aan 81 van hen is in overleg met het openbaar ministerie een oproeping dan wel een miniproces-verbaal uitgereikt. Na uitreiking zijn deze verdachten op dinsdag 17 juni binnen de wettelijk gestelde termijn heengezonden. 40 verdachten wensten hun personalia niet op te geven en zij werden op grond van de Wet op de Identificatieplicht voor een periode van maximaal 6 uur opgehouden. Zij werden allen binnen deze termijn op last van het Openbaar ministerie

op dinsdag 17 juni voor 21.00 uur heengezonden. De verdachten die waren aangehouden ter zake overtreding van de noodverordening en de APV hebben geen juridische bijstand ontvangen, aangezien zij niet in verzekering werden gesteld.

Inmiddels heeft de hoofdofficier van justitie besloten om ten aanzien van deze arrestanten niet over te gaan tot vervolging ter zake overtreding van de noodverordening, dan wel de APV. Bij de administratieve verwerking manifesteerden zich namelijk dezelfde problemen als bij de groep van artikel 140 Sr. Bovendien waren er onzorgvuldigheden opgetreden bij het vervaardigen van de oproepingen door de tijdsdruk en het grote aantal.

Hoofdstuk 6 Persconferentie in Carré

Tijdens de afsluitende persconferentie in de nacht van 17 op 18 juni ontvouwden geaccrediteerde journalisten spandoeken. Daarop werden deze journalisten direct door het aldaar aanwezige politiepersoneel op grond van overtreding van artikel 144 Sr. aangehouden en overgebracht naar het hoofdbureau van Politie. Het betrof hier volledig door de RVD geaccrediteerde journalisten die daadwerkelijk aan buitenlandse kranten verbonden waren. Na verhoor zijn de journalisten/actievoerders heengezonden.

De spandoeken die de journalisten bij zich droegen waren niet voorzien van stokken. Het was onmogelijk geweest om andere voorwerpen die men niet zo makkelijk onder de kleding kon verbergen naar binnen te brengen. Door de toegangscontrole was het meenemen van explosieven of wapens uitgesloten.

Arrondissementsparket Amsterdam
Hoofdofficier van Justitie

Postadres Postbus 84500, 1080 BN Amsterdam

Ministerie van Justitie
T.a.v. de heer mr H.C.J.L. Borghouts
Secretaris-Generaal
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Bezoekadres
Parnassusweg 220
Telefoon (020) 541 2111
Fax (020) 541 2809

Onderdeel -
Contactpersoon -
Doorkiesnummer (020) 541 3600
Datum 20 juni 1997
Oms kenmerk J.viV/ls/589
Uw kenmerk -
Onderwerp Aanhoudingen Eurotop

Geachte heer Borghouts,

Ingevolge uw telefonisch verzoek u in te lichten met betrekking tot het justitiële optreden bij de Eurotop doe ik u hierna mijn ambtsbericht toekomen. Ik heb hierbij gevoegd de pleitnota met bijlagen van de landsadvocaat, het kort geding vonnis van de President van de Rechtbank te Amsterdam, de tekst van de Noodverordening en het door de Burgemeester van Amsterdam uitgevaardigde Noodbevel.

Inleiding.

Er zijn tijdens de Eurotop grote groepen mensen aangehouden. De basis voor de aanhouding van deze groepen was telkens verschillend. Ik zal de verschillende aanhoudingen apart nader toelichten.

Terugsturen van een trein met Italianen op 14 juni 1997.

In de loop van de middag arriveerde op het Centraal Station te Amsterdam een trein met Italianen die alhier wilden deelnemen aan diverse demonstraties. Onderweg naar Amsterdam echter heeft deze groep van circa 200 Italianen ernstige vernielingen aangericht in hun wagon.

Op grond van een noodbevel van de Burgemeester van Amsterdam d.d. 14 juni 1997 te 14.00 uur is deze groep mensen de toegang tot Amsterdam ontzegd en zijn zij uit Amsterdam verwijderd.

De Immigratie- en Naturalisatiedienst heeft vervolgens ten aanzien van deze groep een last tot uitzetting gegeven wegens ernstige verstoring van de openbare orde. Vervolgens is deze groep uit Nederland verwijderd.

Aanhoudingen op verdenking van overtreding van artikel 140 Wetboek van Strafrecht in de nacht van 15 op 16 juni 1997.

Voorgeschiedenis leidend tot deze aanhoudingen.

Naar aanleiding van de Eurotop, die van 15 tot en met 17 juni 1997 in Amsterdam zou worden gehouden, kwam er bij de regiopolitie Amsterdam-Amstelland informatie binnen dat er door diverse groeperingen demonstratie's zouden worden georganiseerd, welke kennelijk waren gericht op het verstoren van de openbare orde.

Uit ervaring en waarnemingen van onder andere de Mobiele Eenheid blijkt het café Vrankrijk, gevestigd aan de Spuistraat te Amsterdam, al jaren lang de plaats te zijn van waaruit door actievoerders/demonstranten vrijwel alle demonstraties die uitmonden in gewelddadigheden worden georganiseerd. Bijna altijd bleven dan mensen achter in café Vrankrijk om dit pand te bewaken en werden verdachten door personen uit het café geholpen om te ontkomen aan hun aanhouding. Ook tijdens de Eurotop werden dergelijke demonstraties vanuit café Vrankrijk georganiseerd. De illegale radiozender "De Vrije Keizer" speelde hierbij een rol aangezien deze zender herhaaldelijk oproepen heeft uitgezonden om zich te verzamelen bij café Vrankrijk of te gaan naar plaatsen waar actievoerders/demonstranten 'klem' zaten.

Ook via pamfletten en via het computer-systeem Internet werden eerstgenoemde oproepen gedaan. Het café Vrankrijk werd gebruikt als verzamelpunt en uitvalsbasis voor de zogenaamde "Lawaaï en Zwaaiacties", "Chaosdagen" en "Hit and Run-acties".

Uit observaties, waarnemingen en optreden van (de verkenningsseenheden van) de Mobiele Eenheden welke naar aanleiding van de Eurotop zijn verricht op het café Vrankrijk en andere locatie's te Amsterdam is het volgende gebleken:

- op donderdag 12 juni worden door de bezoekers van het café Vrankrijk alle parkeerverboden en andere verkeersgeleidingsmaterialen in de directe omgeving van het pand weggehaald en vervolgens het gebouw Vrankrijk binnengebracht. De uniformdienst van de politie wordt bekogeld met allerlei materiaal.

- in de nacht van donderdag 12 op vrijdag 13 juni verzamelen zich ongeveer 100 tot 120 mensen bij café Vrankrijk. Een groep van ongeveer 10 mensen gaat café Vrankrijk binnen met afgebroken vlaggemasten. Diverse auto's worden vernield/beschadigd door mensen uit café Vrankrijk. Voorbijgangers worden lastig gevallen.

- in de avonden hebben zich naar schatting zo'n 100 mensen verzameld in en om het café Vrankrijk. Het blijft relatief rustig.

- na aanvang van de vredesdemonstratie op zaterdag 14 juni omstreeks 14.30 uur zijn er diverse ordeverstoringen geweest door actievoerders/demonstranten welke voor een groot deel afkomstig waren uit café Vrankrijk. Met name de zogenaamde 'harde kern' afkomstig uit café Vrankrijk, die zichzelf middels bivakmutsen onherkenbaar had gemaakt, nam hierbij vaak het voortouw. Er werden door een groep van naar schatting zo'n 150-200 mensen vuurpijlen afgevuurd naar de Vijzelgracht, vlaggemasten vernield, stenen uit de grond gehaald, stenen en vuurwerk naar de Mobiele Eenheid gegooid, ruiten van de ABN-Amro bank aan het Leidse Plein ingegooid, een politiebus op zijn kant gegooid, banden lekgestoken, ~~door zo'n 50~~ door zo'n 50 actievoerders/demonstranten over auto's gelopen, passerende auto's met stenen bekogeld en in de Wolvenstraat ruiten ingegooid. Bij het Weteringschanscircuit ziet de politie "met de platte pet" zich genoodzaakt zich terug te trekken omdat het door de actievoerders/demonstranten gebezigde geweld en de overmacht teveel werden. Tijdens deze activiteiten werd door de actievoerders/demonstranten herhaaldelijk hergegroepeerd bij café Vrankrijk.

- naar aanleiding van oproepen via de zender "De Vrije Keizer" omstreeks 17.15 uur om met spoed naar het Centraal Station te gaan begaven zich zo'n 200 mensen in die richting teneinde aldaar een groep Italianen die de trein niet

mochten verlaten, te ontzetten. Dit is door de Mobiele Eenheid verhinderd, waarna de groep zich terugtrok in het café Vrankrijk.

Op zondag 15 juni werd wederom vanuit café Vrankrijk een "Zwaai en Lawaai-actie" georganiseerd. Vanuit het café Vrankrijk vertrokken met regelmaat personen, al dan niet voorzien van bivakmutsen, die kennelijk elders in de stad acties gingen uitvoeren. Een en ander was al tot op zekere hoogte bekend omdat uit nieuwe "inside information" bleek dat de tactiek voor de komende dagen zou zijn in groepen van circa 30 mensen chaos te veroorzaken. Er verzamelden zich naar schatting zo'n 200 mensen in en om het café Vrankrijk. Passerende auto's werden met glaswerk bekogeld. Vanuit café Vrankrijk werd een zak uitgereikt waarin zich bivakmutsen bevonden, welke aan de actievoerders/demonstranten werden uitgedeeld. Inmiddels had de Mobiele Eenheid voor het gebouw een linie gevormd. Vanuit café Vrankrijk werd twee seinkogels, welke worden gebruikt in de scheepvaart, afgevuurd op deze linie. Een seinkogel kwam op het dak van een auto van de Mobiele Eenheid, de andere seinkogel sloeg in direct tussen de linies van de Mobiele Eenheid. Gezien werd dat op het dak van café Vrankrijk een doos met ongeveer 15 flessen werd neergezet. Men zag dat in deze flessen repen stof of papier zaten, waardoor ze het uiterlijk hadden van Molotov-cocktails. Een man werd gezien terwijl hij een fles pakte en in met zijn andere hand een aansteker ontstak. De groep formeerde zich tot een stoet en ging arm in arm op weg richting hoofdbureau van politie.

Voorts deelde de Regionale Criminele Inlichtingen Dienst op 14 juni mede dat via een bron informatie was binnengekomen dat men in het kraakpand Vrankrijk plannen heeft beraamd tot het voeren van harde acties tegen de politie. Men wil acties gaan voeren tegen de politie onder andere door het gewelddadig verstoren van de logistiek. Er zijn zo'n 150 actievoerders in het pand aanwezig, welke personen aan deze acties zullen gaan deelnemen. Zie voor een en ander de bijlagen bij de pleitnota van de landsadvocaat.

Uit deze feiten en omstandigheden vloeide voort het redelijk vermoeden dat in en om café Vrankrijk een organisatie actief was die tot oogmerk had het plegen van misdrijven. Er was duidelijk sprake een duurzame samenwerking tussen de actievoerders/demonstranten (gelet op de gegevens uit het verleden en het heden met betrekking tot de bezoekers van het café Vrankrijk) in een gestructureerd verband (gelet op de activiteiten van de harde kern en de zender "De Vrije Keizer") gericht op het plegen van strafbare feiten (vernielingen, diefstallen, openlijk geweld, (zware) mishandelingen en opruiming), terwijl de CID-informatie en observaties duidelijk maakte dat er plannen gemaakt en taken verdeeld werden. Zie voor een vergelijkbare casus de zogenaamde Mariënburcht-zaak waarbij de rechter aannam dat er sprake was van een organisatie in de zin van artikel 140 Wetboek van Strafrecht (HR 16 oktober 1990, NJ 1991-442).

De Hoge Raad heeft op 1 maart 1983 (NJ 1983-550) geoordeeld dat de bij de politie binnengekomen mededeling dat in perceel X heroïne aanwezig zou zijn, een redelijk vermoeden van schuld c.q. verdenking oplevert ten aanzien van degenen die zich bij de komst van de politie in dat perceel bevonden of dat perceel juist verlieten.

Dit arrest is mede redengevend geweest voor het oordeel dat iedereen die op dat moment aanwezig was in het café Vrankrijk en iedereen die dit café net verliet verdachte was van het deelnemen aan die organisatie, in de vorm van het zelfstandig deelnemen danwel het medeplegen van dat deelnemen.

Overweging van een alternatief optreden.

In het beleidscentrum is overwogen of het optreden tegen deze groep een andere basis zou kunnen hebben dan het aanhouden op grond van overtreding van artikel

140 Wetboek van Strafrecht. Men name is gedacht aan de regeling van Titel VII, Boek IV, Wetboek van Strafvordering: de rechterlijke bevelen tot handhaving der openbare orde (artikel 540 e.v. Wetboek van Strafvordering).

Dit bood om een aantal redenen geen oplossing:

de Rechter-Commissaris is wettelijk verplicht de verdachte onmiddellijk in vrijheid te stellen indien deze zich bereid verklaard het door de Rechter-Commissaris te geven bevel na te leven. Gelet op het grote aantal verdachten, waarvan een groot deel naar verwachting geen personalia zou opgeven, zou in geval van een herhaling nauwelijks nagegaan kunnen worden welke verdachte deze bereidverklaring al dan niet had afgelegd en dus geschonden.

het Kabinet van de Rechter-Commissaris had laten weten niet in staat te zijn op korte termijn een dergelijk grote groep mensen - waaronder 100 van buitenlandse afkomst hetgeen de noodzaak van inschakeling van tolken met zich bracht - in het kader van deze procedure te horen.

het belangrijkste argument waarom deze procedure niet gevolgd kon worden is echter gelegen in het feit dat artikel 540 Wetboek van Strafvordering uitdrukkelijk bepaalt dat een dergelijk bevel niet gegeven mag worden bij ontdekking van een strafbaar feit waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten. Dit nu was gelet op het bovenstaande uitdrukkelijk het geval.

Beslissing tot het overgaan tot aanhoudingen.

Gelet op het bovenstaande is door mij op zondag 15 juni, na overleg met en met instemming van de overige leden van de driehoek, dhr. Patijn en dhr. Nordholt, het besluit genomen om iedereen die uit het café Vrankrijk kwam aan te doen houden op grond van verdenking van overtreding van artikel 140 Wetboek van Strafrecht. De aanhoudingen hebben in drie fases plaatsgevonden. Rond 17.00/18.00 uur zijn mensen individueel door het arrestatieteam aangehouden omdat zij uit het café Vrankrijk kwamen, vanaf ongeveer 20.00 uur is een grote groep die café Vrankrijk verliet om te gaan demonstreren aangehouden, en later in de nacht is nog een derde groep aangehouden die het café Vrankrijk verlieten.

Overwogen is in die nacht nog met het arrestatieteam het café Vrankrijk binnen te gaan. Echter om redenen gelegen in de beheersbaarheid van de situatie en de mogelijke consequenties voor de openbare orde is daarvan door de driehoek afgezien.

Na de aanhoudingen werd op de openbare weg vóór café Vrankrijk aangetroffen onder meer twee ruitentickers, een gas-alarmrevolver, twaalf gaspatronen, een doosje alarmpatronen, drie buizen met achtentwintig signaalpatronen, drie traangas-spuitsbussen, een schietbalpen, zestien messen, zes aanstekers, vijftien handschoenen en achttien bivakmutsen.

Aantal aanhoudingen en nationaliteiten.

In totaal zijn bij deze actie 380 mensen aangehouden, 15 in de hierbovengenoemde eerste fase, 346 in de tweede fase en 19 in de derde fase. Twee mensen zijn kort na hun aanhouding in vrijheid gesteld en niet in verzekering gesteld.

De resterende groep is onder te verdelen in 42 bij naam bekende verdachten met de Nederlandse nationaliteit, 146 bij naam bekende verdachten met een bekende buitenlandse nationaliteit, 36 bij naam bekende verdachten met een onbekende nationaliteit en 156 niet bij naam bekende personen met een onbekende nationaliteit.

De bekende buitenlanders zijn uit te splitsen in 64 Duitsers, 22 Denen, 11 Belgen, 9 Noren, 7 Italianen, 5 Zweden, 5 Engelsen, 5 Grieken, 4 Polen, 3 Zwitsers, 3 Spanjaarden, 2 Israëliërs, 1 Oostenrijker, 1 Fransman, 1 Rus, 1 Argentijn en 1 Joegoslaaf.

Opsporingsonderzoek.

Direkt na de aanhoudingen zijn de verdachten overgebracht naar verschillende detentieplaatsen in het land, te weten Heerhugowaard, Hoogeveen, Zutphen en een drietal politiebureau's in Amsterdam.

Alle verdachten zijn voorgeleid aan een hulpofficier, gehoord en inverzekering gesteld op verdenking van overtreding van artikel 140 Wetboek van Strafrecht, vóór afloop van de termijn van zes uur na aanhouding.

Gedurende de rest van maandag 16 juni en de daarop volgende dagen zijn alle verdachten gehoord door de politie over hun betrokkenheid bij en deelname aan genoemde criminele organisatie.

Voorts zijn fotoboeken getoond aan de dienstdoende leden van de Mobiele Eenheden om na te gaan of herkenning mogelijk was.

Het onderzoek was er op gericht zoveel mogelijk de rol van iedere individuele verdachte bij en binnen de criminele organisatie vast te stellen alsmede om aan de hand van de politiefoto's vast te stellen of individuele verdachten betrokken zijn geweest bij de hierbovengenoemde strafbare feiten van vernieling, openlijk geweld etc.

De processen-verbaal van verhoor en het definitieve proces-verbaal van relaas is nog niet in mijn bezit, zodat ik - ook gelet op de massaliteit van verdachten - nog geen mededelingen kan doen omtrent de uitkomsten van deze verhoren.

Kort geding.

Op 17 juni is door de raadsman van een viertal actievoerders/demonstranten een kort geding aangespannen tegen hun inverzekeringstelling. Het betrof hier een dagvaarding van de Staat der Nederlanden, waarbij als eisers optraden een tweetal bij naam genoemde actievoerders/demonstranten en een tweetal NN'ers. Vlak voor de zitting werd één van de NN'ers bij naam aangeduid en tijdens de zitting werd de tweede NN'er bij naam aangeduid.

Al deze verdachten behoorden zoals later bleek tot de groep van mensen die in de eerste fase zijn aangehouden.

Het kantoor van de landsadvocaat, in de persoon van mrs. Daalder en Marseille, deelden na bestudering van de stukken ter voorbereiding op het kort geding mede de verdenking van het bestaan van een criminele organisatie zonder meer een reële verdenking te vinden.

De President van de rechtbank oordeelde in het kort-geding vonnis dat diezelfde middag mondeling werd uitgesproken dat de drie eerstgenoemde eisers onmiddellijk in vrijheid moesten worden gesteld omdat er ten aanzien van hen onvoldoende verdenking was. Ten aanzien van de eiser wiens naam pas ter zitting werd aangeduid wees hij de vordering af omdat er daardoor onvoldoende gelegenheid was geweest de feiten omtrent deze persoon te onderzoeken.

Dit vonnis is door (de raadslieden van de actievoerders/demonstranten in) de media gepresenteerd als bewijs voor de mening dat er geen sprake was en is van een criminele organisatie. Dit is apert onjuist.

De President heeft in zijn vonnis onder meer het navolgende overwogen:

5.1 De aanhouding van eisers, welke individueel plaatsvond en niet als onderdeel van een massale aanhouding van een grote groep mensen in de nabijheid van meergenoemd pand, geschiedde op verdenking van deelneming aan een organisatie die het plegen van misdrijven tot oogmerk heeft. De aanwijzingen voor het bestaan van zulk een organisatie zijn neergelagd in een proces-verbaal.

Heenzendingen.

In de loop van woensdag 18 juni is de beslissing genomen om, als het onderzoek naar de individuele betrokkenheid van verdachten bij mogelijke strafbare feiten en hun identiteit afgerond was, over te gaan tot heenzending van die verdachten.

Uit het onderzoek tot dan toe waren echter onvoldoende ernstige bezwaren naar voren gekomen om de voorlopige hechtenis langer te laten voortduren.

Een aantal argumenten heeft hierbij een rol gespeeld:

voor het kunnen voorgeleiden bij de Rechter-Commissaris dienen er ernstige bezwaren te zijn. De daaraan te stellen eisen zijn zwaarder dan de aan een verdenking te stellen eisen.

het kabinet van de Rechter-Commissaris liet weten niet in staat te zijn een dergelijk grote hoeveelheid voorgeleidingen binnen de wettelijk daartoe bepaalde termijnen af te wikkelen. Overigens heeft de President in kort geding dit gegeven ook als grond voor zijn bevoegdheid gehanteerd.

- de grond voor toepassing van voorlopige hechtenis "vrees voor herhaling" was voorshands geweken nu de directe aanleiding tot de acties en demonstraties, de Eurotop, was afgelopen.
- het instellen van een zeer uitgebreid en grondig onderzoek naar ieders betrokkenheid werd ernstig gefrustreerd door de tegenwerking van de actievoerders/demonstranten middels het niet opgeven van hun personalia, het onderling wisselen van kleding etc.
- de omstandigheden waaronder de verdachten gedetineerd werden gehouden was niet optimaal te noemen

Later op de dag, en in de loop van donderdagochtend, zijn ook de laatste verdachten die hun naam niet wensten op te geven heengezonden, om de hierboven genoemde redenen. Niet te verwachten viel dat hun identiteit alsnog bekend zou worden.

De verdachten die buiten Amsterdam gedetineerd waren zijn allen met bussen van de Justitiële Autodienst naar Amsterdam getransporteerd en alhier in vrijheid gesteld. De aanleiding daartoe was tweeledig:

- de verdachten waren naar plaatsen buiten Amsterdam vervoerd en zouden in principe recht hebben op een treinkaartje naar Amsterdam
- voorkomen diende te worden dat het heenzenden mogelijk tot ongeregeligheden zou kunnen leiden in plaatsen waar op dat moment onvoldoende politiecapaciteit voorhanden was om dat te kunnen reguleren.

Omtrent de afdoening van de strafzaken tegen alle verdachten is nog geen beslissing genomen. omdat, als gezegd, de processen-verbaal nog niet in ons bezit zijn.

Aanhoudingen op verdenking van overtreding van de Noodverordening in de vroege ochtend van 17 juni 1997.

De aanleiding tot deze aanhoudingen is geweest dat een grote groep mensen die een zogenaamde jubel-demonstratie (met als doel het verstoren van de nachtrust van de regeringsleiders) hield, zich begaf naar Hotel de l'Europe waar zij demonstreerden binnen de in de noodverordening aangegeven zone 3.

Teneinde deze demonstratie te doen ophouden en soortgelijke demonstraties bij andere hotels waar regeringsleiders de nacht doorbrachten te voorkomen, is besloten de actievoerders/demonstranten aan te houden.

De groep actievoerders/demonstranten is aangehouden op grond van overtreding van artikel 5 en 9 van de Noodverordening (verbod op het verstoren van de openbare orde binnen zone 2 en 3 en verbod op het houden van niet aangemelde demonstraties binnen zone 3).

5.2 Niet kan worden gezegd dat deze aanwijzingen zo ontoereikend zijn, dat hierop niet de verdenking voor het bestaan ervan zou kunnen worden gegrond.

De President oordeelt dus dat de verdenking van het bestaan van een criminele organisatie afgeleid kon worden uit de hierboven genoemde feiten en omstandigheden. Echter, ten aanzien van de eisers komt de President tot een ander oordeel dan de Hoge Raad in het eerdergenoemde arrest, namelijk dat hun enkele aanwezigheid in het café Vrankrijk onvoldoende is voor de verdenking van hun individuele deelname aan die organisatie.

Gelet op 's Hogen Raads arrest kan ik deze motivering niet geheel volgen. Naar mijn oordeel was/is er sprake van een criminele organisatie in de zin van artikel 140 Wetboek van Strafrecht, die zijn basis had/heeft in het pand Vrankrijk. Ten aanzien van degene die het pand verlaat - en zeker in geval van de grote groep van circa 340 mensen die arm in arm oprukten - was/is sprake van verdenking in de zin van artikel 27 Wetboek van Strafvordering. Deze verdenking was/is gerechtvaardigd. Zelfs als zou blijken dat het bewijs niet te leveren valt kan niet worden gezegd dat de aanhouding op zich op dat moment onrechtmatig was (zie HR 1 maart 1983, NJ 1983-550). Het spreekt voor zich dat de politie een en ander moet kunnen uitzoeken. Daarvoor heeft de wetgever een termijn van 3 dagen en 15 uur gegeven.

Ten aanzien van de vierde eiser, wiens naam pas ter zitting werd aangeduid, komt de President tot de navolgende overweging:

5.4 Voor hem geldt wat voor allen in precies dezelfde omstandigheden geldt, namelijk dat het voor de hand ligt om - indien geen nader of concreter feitenmateriaal naar voren komt - gelijke gevallen gelijk te behandelen, en het standpunt van de President in een zodanig geval door deze uitspraak bekend is.

Gevolgen van het kort geding vonnis voor de andere gedetineerden.

Op grond van laatstgenoemde overweging van de President is door het parket besloten om alle 15 personen die in de eerste fase waren aangehouden - tot welke groep de vier eisers dus behoorden - heen te zenden. Ten aanzien van deze personen was ik van oordeel dat de omstandigheden gelijk waren aan die van eisers. Daar komt bij dat het parket al op 16 juni besloten had 5 verdachten uit deze groep heen te zenden omdat het bewijs niet te leveren was.

Over de grote groep die in fase twee en drie waren aangehouden is echter beslist deze niet heen te zenden aangezien er ten aanzien van hen sprake was van andere omstandigheden en de aanwezigheid van nader en concreter feitenmateriaal. Dus was er geen sprake van 'gelijke gevallen' als bedoeld in het kort geding vonnis.

Immers, deze verdachten waren aangehouden op het moment dat zij naar aanleiding van de oproep van de zender "De Vrije Keizer" verzameld voor het café Vrankrijk stonden, de gemaakte plannen uitgevoerd gingen worden, de geweldsuitbarstingen (wederom) een aanvang namen, op de linie van de Mobiele Eenheid werd geschoten met seinkogels en men de armen in één sloeg om op pad te gaan.

Daaruit bleek voldoende van het individueel deelnemen aan een criminele organisatie, zeker wanneer we dat zien in de juridische vorm van het medeplegen van deelname aan zo'n organisatie, voor welk medeplegen niet vereist is dat iedere verdachte op zich alle juridische vereisten voor deelname aan de organisatie vervult.

Hoofdofficier van Justitie

Pagina 8

Het betrof hier een groep van 125 verdachten, onder te verdelen in 48 bij naam bekende verdachten met de Nederlandse nationaliteit, 20 bij naam bekende verdachten met een bekende buitenlandse nationaliteit en 57 niet bij naam bekende personen met een onbekende nationaliteit
De buitenlanders bestonden voornamelijk uit Duitsers, Belgen en Zweden.

Deze verdachten zijn in de loop van 17 juni weer heengezonden, nadat tegen hen proces-verbaal was opgemaakt.

Totaal overzicht van aanhoudingen tijdens de Eurotop

Inclusief bovengenoemde aanhoudingen van de nacht van 15 op 16 juni en die van 16 op 17 juni zijn in totaal in de dagen van de Eurotop 603 mensen aangehouden. Van 264 aangehouden verdachten is de identiteit niet bekend geworden.

Afgezien van de NN'ers zijn er 142 Nederlanders aangehouden en 69 Duitsers, 25 Denen, 22 Belgen, 15 Italianen, 12 Zweden, 9 Engelsen, 7 Noren, 5 Polen, 5 Grieken, 3 Israëliërs, 3 Spanjaarden, 3 Amerikanen, 2 Oostenrijkers, 2 Fransen, 2 Russen, 1 Iraniër, 1 Venezolaan, 1 Argentijn, 1 Nieuw Zeelander en 1 Australiër.

De meest voorkomende strafbare feiten zijn 382 x artikel 140 Wetboek van Strafrecht, 24 x artikel 141 Wetboek van Strafrecht, 11 x artikel 184 Wetboek van Strafrecht en 160 x overtreding van de APV/Noodverordening.

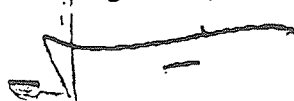
In dit overzicht zijn niet opgenomen de geaccrediteerde journalisten die in de vroege ochtend van 18 juni zijn aangehouden op grond van artikel 144 Wetboek van Strafrecht omdat zij ten tijde van de afsluitende persconferentie door hun optreden deze bijeenkomst hebben verstoord; zij zijn overigens na verhoor heengezonden.

Rest mij te constateren dat artikel 540 Wetboek van Strafvordering - dat meer lijkt geschreven voor het voorkomen van onrust op een plattelandskermis - geen oplossing geeft voor het voorkomen en bestrijden van gepland grootschalig plegen van misdrijven (vernieling, verzet, geweld), zoals zich tijdens de Eurotop massaal voerde.

Daarnaast moet ik vaststellen dat indien een - mogelijke - verdachte weigert zijn naam en andere personalia op te geven, zich camoufleert met dassen, mutsen en dergelijke en er tussen verdachten verkleedpartijen plaatsvinden, het bewijs dat het individu deel uitmaakt van c.q. een aandeel heeft in een criminele organisatie in de zin van artikel 140 Wetboek van Strafrecht, nauwelijks te leveren valt.

Het lijkt dan ook aangewezen dat voor het voorkomen en bestrijden van het (voorgenomen) plegen op grote schaal van "openbare orde"-misdrijven een wetswijziging of een daarop meer toegesneden wetsartikel het licht zal moeten zien.

Hoogachtend,

J.M. Vrakking

cc. drs R.F. Zeeuwen

Aangemelde en niet-aangemelde demonstraties en evenementen

Vrijdag 13 juni 1997

- Demonstratie tegen huurverhoging van Centrum d'Oude Stadt op de Nieuwmarkt
- Cultureel evenement van Stichting JAM op het 'Stadhuisplein'
- Gouden Bocht festiviteiten
- Aankomst Euromarsen door Platform voor een Ander Europa op het Stadhuis; 200 tot 350 deelnemers

Zaterdag 14 juni 1997

- Motorrijders op de ringweg; 15.000 deelnemers
- Demonstratie van Aktiegroep Boycot Euro op het Spui; 10 deelnemers
- Werklozenmars van het Platform voor een Ander Europa vanaf de Dam; 30.000 tot 50.000 deelnemers
- Cultureel evenement van Stichting JAM op het Beursplein, het Amstelveld en het 'Stadhuisplein'
- Gouden Bocht festiviteiten
- Pre-party in het Vrieshuis op de Oostelijke Handelskade (voorloper Legalize!)

Zondag 15 juni 1997

- European Women's Lobby op het Leidsplein; 30 deelnemers
- Demonstratie van Aktiegroep Boycot Euro op het Spui; 100 deelnemers
- Bijeenkomst bij het Homomonument bij de Westermarkt
- Cultureel evenement van Stichting JAM op het Beursplein, het Amstelveld, het 'Stadhuisplein' en het Max Euweplein
- Legalize! demonstratie; 1000 deelnemers
- Gouden Bocht festiviteiten

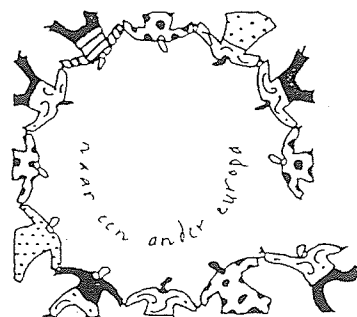
Maandag 16 juni 1997

- Demonstratie van Friends of the Earth Europe (Milieudefensie) vanaf het Amstelveld; 250 deelnemers
- Fietsdemonstratie (autolozen) vanaf het Marie Heinekenplein naar het Grenshospitium; 40 tot 80 deelnemers
- Demonstratie van The European Movement en Aegae-Amsterdam; 150 deelnemers
- Demonstratie van FED-KOM (Federatie van Koerden in Nederland) van het Beursplein naar het Leidsplein; 5000 deelnemers
- Demonstratie van de 'Mesa para la defensa del aceite de oliva' (olijfoliebranche) op het Rembrandtplein; 500 deelnemers
- Demonstratie van IFAW/Lekker Dier vanaf het Leidseplein; 50 deelnemers
- Franciscaanse vredeswake op het Van Randwijkplantsoen; 80 deelnemers
- Demonstratie van Union European Federalists; 50 deelnemers
- Gouden Bocht festiviteiten
- Jubeldemonstratie langs Eurotop-hotels

Dinsdag 17 juni 1997

- Demonstratie/toneel van het JAH (Jongeren Alternatieve Handel) op het Leidseplein
- Demonstratie op de Dam (vernieling bloementapijt)
- Zwaaidemonstratie voor de ambtswoning van de Burgemeester

Platform Naar Een Ander Europa
Postbus 54, 1000 AB Amsterdam
Tel: 020 - 4708833, Fax: 020 - 6763931
E-mail: ander.europa@xs4all.nl

Amsterdam, 14 november 1997

Persbericht

~~Embargo tot 19 november, 08.00 uur~~

EU-kritische beweging:

'Politieoptreden Eurotop moet politieke consequenties krijgen'

Binnenkort bespreekt de Amsterdamse gemeenteraad opnieuw het politieoptreden voorafgaand en tijdens de Eurotop in juni jl. Dit gebeurt aan de hand van een tweetal rapporten van de burgemeester en de Commissie voor de Politieklachten Amsterdam-Amstelland die 19 november a.s. gepresenteerd zullen worden. Het Platform "Naar Een Ander Europa" zal daar op 19 november een korte notitie naastleggen waarin het platform zijn visie op de gebeurtenissen geeft en daaraan ook conclusies verbindt.

In de notitie worden de klachten opgesomd van het platform met betrekking tot het politieoptreden tijdens de demonstratie tegen werkloosheid met 50.000 deelnemers op zaterdag 14 juni jl. die door het platform was georganiseerd. "Naar Een Ander Europa" heeft daarnaast ook zware kritiek op de massa-arrestaties in de drie dagen daarna. Daarbij zijn grote groepen demonstranten op wisselende wetsartikelen (APV, noodverordening en artikel 140) opgepakt zonder dat daar een directe aanleiding voor was. Volgens het platform is daardoor de demonstratievrijheid in Nederland ernstig beknot. Een elementair burgerrecht is hierdoor geschonden.

Volgens het platform kan het politieoptreden tijdens de Eurotop niet zonder politieke gevolgen blijven. De arrestatie en vrijheidsberoving van meer dan 700 onschuldige burgers moet volgens het platform leiden tot het aftreden van de politieke bestuurders die hiervoor verantwoordelijk zijn. Als de politiek zelfs bij zulke ernstige mistappen niet zijn conclusies trekt dan zal ieder geloof van burgers in het bestuur verdwijnen.

"Naar Een Ander Europa" heeft er bij de Tweede Kamer op aangedrongen de parlementaire controlerende functie serieus te nemen en de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie naar De Kamer te roepen om zich te verantwoorden over deze zaak. Het platform dringt er bij De Kamer op aan dat er een parlementaire onderzoekscommissie wordt ingesteld om de onderste steen boven te krijgen.

Voor meer informatie:

Kantoor "Naar Een Ander Europa": 020 - 4708833 (Erik Wesselius of Anne van Schaik).
Semafoon: 06 - 59060241 (René Danen).

~~Vertegenwoordigers van het platform zijn op 19 november vanaf 08.00 uur in het stadhuis beschikbaar voor commentaar (Om 09.00 uur geeft burgemeester Patijn een persconferentie). In zaal 0.231 vindt u vanaf 08.00 uur exemplaren van onze notitie.~~